

Año LIII. urtea
131 - 2021
Urtarrila-ekaina
Enero-junio

FONTES LINGVÆ VASCONVM STVDIA ET DOCUMENTA

SEPARATA

**Dialekto-berdintzeari
Lezamatik begira:
adinaren, generoaren eta
hizkuntz jarreraren
garrantziaz**

Azler García-Palomino

Sumario / Aurkibidea

Fontes Linguae Vasconum. Studia et Documenta

Año LIII. urtea - N.º 131. zk. - 2021

Urtarrila-ekaina / Enero-junio

ARTIKULUAK / ARTÍCULOS / ARTICLES

Gulibarko aldaeraren inguruan (eta 3 – Txulapaingo azpialdaera: Elbarrena)
Koldo Artola 9

Garibairen errefracuetako *diago*: euskara, zakurrak eta ustekabeko beste
etimologia batzuk
Borja Ariztimuño López 47

Emakumearen irudia Axularren *Geron*
Enara San Juan Manso 61

Arrangoitzeko euskararen bilakaera Kanadara igorri gutun pribatu baten argitan
Maitena Duhalde de Serra 89

Dialekto-berdintzeari Lezamatik begira: adinaren, generoaren eta hizkuntz
jarreraren garrantziaz
Azler García-Palomino 113

Mahats hitzaren etimologia
Julen Manterola, Markel Lizasoain 147

Ohar etimologikoa: *golde*
José Ignacio Hualde 179

ERRESEINAK / RESEÑAS / REVIEWS

Censura y Literatura. Memorias contestadas
Nerea Eizagirre 195

---

*El Vocabulario Pomier. Edición y estudio de un diccionario manuscrito
anónimo euskera-español*
Nerea Fernández de Gobeo Díaz de Durana 199

---

*Gipuzkoa antzinaroan: hizkuntzak eta eremu linguistikoak onomastikaren
argitan*
Jose M. Vallejo 205

Sumario / Aurkibidea

VARIA

Gipuzkoa in antiquity: languages and linguistic areas in the light of onomastics

Luis Mari Zaldúa Etxabe

213

Idazlanak aurkezteko arauak / Normas para la presentación de originales /

Rules for the submission of originals

237

Dialekto-berdintzeari Lezamatik begira: adinaren, generoaren eta hizkuntz jarreraren garrantziaz

---

Mirando a la nivelación dialectal desde Lezama: sobre la importancia de la edad, género y actitudes lingüísticas

---

Dialect levelling in Lezama Basque: On the importance of age, gender, and language attitudes

Azler García-Palomino

Euskal Herriko Unibertsitatea UPV/EHU

azler.garcia@ehu.eus

<https://orcid.org/0000-0003-0195-6293>

DOI: <https://doi.org/10.35462/flv131.5>

Eskerrak eman nahi dizkiet ikerlanean parte hartu duten lezamar guztiei nirekin berba egiteko tartetxoak ateratzearren; Dick Smakmani (Universiteit Leiden) metodologia diseinatzen laguntzearen eta lanaren lehen bertsioari iruzkinak egitearren; Magdalena Romerari (UPNA/NUP), Gorka Elordietari (UPV/EHU) eta Aitor Lizardiri (UPV/EHU) emaitzen interpretazioan emandako aholkuengatik; Varun deCastro-Arrazolari (UPV/EHU) analisi estatistikoa fin-fin irakasten ibiltzeagatik; eta Aziti Bihia Hizkuntzalari eta Filologoaren Elkarteari euren «Euskal Filologiaren Adarrak 4» jardunaldian aurretiko emaitzak eta interpretazioak aurkezteko aukera ematearren. Nire esker beroenak lanaren aurreko bertsioa berrikusi duten ebaluatzaile biei ere, proposatutako ideia eta egindako iradokizun baliagarri guztiengatik.

Jasotze data: 2021/02/03. Behin-behineko onartze data: 2021/05/02. Behin betiko onartze data: 2021/05/05.

LABURPENA

Ezaguna da tokian tokiko aldaki markatuak gutxitzen dabiltzana erregioaz gaindiko aldakien alde, eta horri dialekto-berdintze deritzo. Euskaran ere antzeko prozesua igarri da, bereziki euskara batua dela-eta. Lan honek Beheko Bokalaren Asimilazioak Lezaman daukan aldakortasun soziolinguistikoa itxurazko denboran ikertzea du helburu adina, generoa eta hizkuntz jarrerak kontuan izanda. Lortutako emaitzek adierazten dute berdintze-joera badela adierazgarria belaunaldi batetik bestera itxurazko denboran eta generoak ere badaukala eragina, baina herriarekiko eta herriko hizkerarekiko atxikimendua suertatu da adierazgarrien Lezaman topatutako banaketa azaltzeko.

Gako hitzak: soziolinguistika; dialekto-berdintzea; hizkuntz jarrerak; Beheko Bokalaren Asimilazioa.

RESUMEN

Se ha demostrado que las variantes regionalmente marcadas están perdiéndose a favor de formas con un uso más amplio. Este fenómeno, denominado nivelación dialectal, es común en el euskera, en particular a causa del euskera estándar. Este artículo busca analizar la distribución social de la Asimilación de la Vocal Baja (AVB) en el habla de Lezama según la edad, género y actitudes lingüísticas. Los resultados muestran que el efecto de la edad y el género es significativo en tiempo aparente, pero sugieren que la solidaridad hacia la población y el habla local es el factor más significativo para explicar la distribución de la AVB en Lezama.

Palabras clave: sociolingüística; nivelación dialectal; actitudes lingüísticas; Asimilación de la Vocal Baja.

ABSTRACT

It has extensively been shown that regionally marked variants are being replaced gradually by forms with supralocal currency. This process, generally referred to as dialect levelling, is widespread in Basque-speaking areas, especially as a result of the consolidation of Standard Basque. This paper aims to study the sociolinguistic distribution of Low Vowel Assimilation (LVA) in Lezama Basque according to age, gender, and language attitudes. The results reported here show a significant effect of both age and gender in apparent time, but suggest that solidarity towards the town and local vernacular is the most significant factor in explaining the distribution of LVA in Lezama Basque.

Keywords: sociolinguistics; dialect levelling; language attitudes; Low Vowel Assimilation.

1. SARRERA. 2. ATARIKOAK. 2.1. Dialekto-berdintzeaz. 2.2. Aldakortasunaren korrelatu sozialez. 2.3. Beheko Bokalaren Asimilazioaz. 2.4. Hipotesiak. 3. METODOLOGIA. 3.1. Lagina. 3.2. Datu-bilketa eta -lanketa. 3.3. Análisi estatistikoa. 4. EMAITZAK. 5. EZTABAIDA. 5.1. Adina eta generoa bidegurutzean. 5.2. Dialekto-berdintzea eta egokitzapena parez pare. 5.3. Hizkuntz jarrerak berdintzearen neurgailu. 6. ONDORIOAK. 7. ERREFERENTZIAK.

1. SARRERA

Ezaguna da [...] euskara estandarra eta euskalkiak nahastuz doazela, eta, beraz, gero eta berdinduago bihurtzen ari direla, eta horren ondorioz, gaur egun hizkera eta euskalki guztietako hiztunek euskara batuko ezaugarriak txertatzen dituztela eguneroko jardunean.

Aurrekoetxea et al. (2019, 155. or.)

Euskara estandarrak eguneroko jardunean gero eta eragin handiagoa daukan gurean oso garrantzitsua da, Dorleijnek eta Nortierrek diotenez, aldaketak «saltsaren erdian» (2013, 36. or., nik itzulia) harrapatzea dialekto-ukipenaren emaitza linguistikoak deskribatzen laguntzen duelako. Horrenbestez, lan honetan soziolinguistika bariazionistaren ikuspuntutik gutxi ikertuta dagoen Lezama –Bizkaiko Txorierri eskualdean– herri euskalduneko belaunaldi biren hizkera izango dut eztabaidagai. Aukeratutako hizkuntz aldagaia bat eta bakarra da: Beheko Bokalaren Asimilazioa (aurrerantzean BBA). BBAk gainbehera deigarria jasan du hainbat hizkeratan erregioaz gaindiko aldakiaren alde (ikus 2.3. atala) eta antzeko prozesua Lezaman ere jasotzeak Aurrekoetxeak eta bestek goiko aipuan adierazten duten dialekto-berdintzea abian dela berretsiko luke.

Gauzak horrela, zenbait galdera azaleratzen dira: oinarri kuantitatiborik dago Lezamako BBA gainbehera doala adierazteko? Eta hala izatekotan, zein faktore sozialek eragiten dute? Era berean, lehian dauden aldakien estatus soziala kontuan hartuta, hizkuntz jarrerak eta talde-identifikazioak BBAren aldagarritasunean zenbateraino esku hartzen duten zehazten ahaleginduko naiz. Ekarpen enpiriko honekin espero dut

dialekto-berdintzeaz daukagun ezagutzen sakontzea euskararen bariasionismoa kategoria makrosozialak oinarri hartuta ez ezik eragile subjektiboen bitartez ere azaltzen duen ikuspegi berritzaile batetik.

2. ATARIKOAK

2.1. Dialekto-berdintzeaz

Gazteen ahotan tokian tokiko forma tradizional markatuak apurka-apurka galtzeko joera nagusitzen dabil hedadura zabaleko ezaugarrien alde (Auer, 1998, 1. or.; Hernández-Campoy, 2003, 27. or.; Kerswill, 2002, 187. or., 2003, 224. or.; Kerswill & Williams, 2002, 180. or.; Pooley, 2012, 40. or.). Ukipenezko fenomeno horri *dialekto-berdintze* deritzo, eta aldaera estandarrak hedabideetan zein hezkuntzan daukan indarraren ondorioz jarri ohi da martxan. Kerswilli (2002, 187.-188. or.) jarraikiz, joera bik bereizten dute dialekto-berdintzea: alde batetik, Trudgillen (1986, 98. or.) esanetan, aldaki markatu eta urrienak murriztean datzan berdintze linguistikoa gertatu behar da eta, bestetik, aldaki berdinduak besteen ordeztatu behar dira berdintzea gertatzen den eremu geografiko zein sozialean.

Trudgillen (1986, 25. or.) eta Williamsen eta Kerswillen (1999, 150. or.) ustez, mugikortasun geografikoak lotura estua dauka berdintzearekin, biztanle mugikorrek prozesu bitan parte hartzen dutelako nabarmenen: hizkuntz formen hedapenean eta, ezaugarri markatuak ekidite aldera, solaskideen arteko egokitzapenean. Trudgillek (1986, 98. or.), gainera, iradokitzen du egokitzapen-praktikak errepikatzeak erabile-ra geografiko eta sozialik hedatuena daukan aldakia gailentzea dakarrela. Dena dela, gurean mugikortasun geografikoak euskararen aldaeretan daukan eragina jorratzen duten ikerlanak urriak dira oraindik; Haddican (2007) da gutxietako bat.

Euskara batuaren garrantzia eta herrialdeen arteko joan-etorri hierarkikoak direla eta ei dago abian berdintzea euskal hizkeretan (Unamuno & Aurrekoetxea, 2013, 154. or.; Zuazo, 1998, 194.-195. or.). Belaunaldi arteko aldakortasunaren gaineko euskarazko literatura berrikusita, Unamunok eta Aurrekoetxeak (2013, 154.-155. or.) jakinarazi dute Bellmannek «oinarri dialektala» (1998, 23. or., nik itzulua) deitzen duenetik aldendu eta erregioaz gairik arauarekin progresiboki bateratzen dabilela euskara. Bateratze-joera horiek, Auerrek eta Hinskensek (1996, 6. or.) diotenez, aldaera estandarraren zein ez-estandarraren norabidean gerta litezke. Berdintzea aztergai duten lan gehienek (adib. Aurrekoetxea, 2004; Perez Landa, 2006), ordea, estandarrarekiko bateratzea ikertu dute, Zelaietak (2004, 229. or.) «bertako euskara estandarizatu» deritzonaren ildotik.

Batua duela gutxikoa izan arren (Hualde & Zuazo, 2007, 157. or.), tokian tokiko aldaki markatuak estandarraren alde desagertzen dabiltzalako frogaren enpirikoak oparoak dira (Aritzimuño, 2010; Aurrekoetxea, 2006; Ormaetxea, 2008, 2011; Perez Landa, 2006). Hala ere, berdintze-joerei sendoen eusten dabilen hizkuntz alderdia ahoskera da, bereziki segmentuen fonologiari dagokionez (Aurrekoetxea, 2004, 53. or., 2006,

114. or.). Arrazoietakoa bat, Oñederrak (2016, 132. or.) dioenez, izan liteke estandarizazio-saioek hizkuntza idatzia helburu eduki izana. Halaber, Bobergek (2004, 266. or.) nabarmentzen du hizkuntzaz jabetu osteko aldaketei errazago egiten dietela aurre hizkuntzaren maila abstraktuenean, hots, sintaxiak eta fonologiak. Herriko aldakia soziolinguistikoki nabaria izateak ere laguntzen duela proposatzen du Haddicane (2007, 699. or.), ukipen-teoriaren gaineko ikerlanetan frogatu den moduan (Erker, 2017a, 15.-16. or., 2017b, 73.-74. or.; Troncoso-Ruiz & Elordietza, 2017, 12. or.).

Erregiolektoen arteko bateratzea ere aztertu du hainbatek. Esaterako, Haddicane (2003, 28. or.) azaltzen du gizon gazteek Oiartzungo muga dialektalak (tradizionalki euskara nafarrerantz¹ jo duen tarteko hizkera da) ekialderantz bultzatzeari ekin diotela, erdialdeko albo-euskararen ezaugarri gero eta gehiago hartzen baitituzte. Beste adibide bat Lujanbiok (2016, 226. or.) dakar; izan ere, Goizueta eta Araitx-Betelu erdialdeko hizkerekin bateratzen hasiak direla erakusten du aldagai ugarian.

2.2. Aldakortasunaren korrelatu sozialez

2.2.1. Adina

Ordura arteko ikerketa gehienek (Ariztimuño, 2010, 83. or.; Aurrekoetxea, 2006, 141.-142. or.; Ensunza, 2019, 21. or.; Ormaetxea, 2008, 260. or., 2011, 39. or.) aditzera ematen dute gazteek berdintze-tasa adierazgarriena erakusten dutela. Hala ere, tokian tokiko ezaugarrien galera helduengan hasten dela frogatzen duenik ere badago, Perez Landa (2006, 59.-63. or.) eta Gaminde eta beste (2018, 38.-39. or.) kasu. Nahiz eta joera desberdin horiek isla lezaketen hiztunek erregioaz gaindiko formak eskura noiz eta zelan izan dituzten, aldagai batzuk beste batzuk baino arinago eta biziago hasi dira berdintzen (Artzelus, 2019, 185. or.; Haddican, 2007, 692.-695. or.; Lujanbio, 2016, 217. or.).

Adinak markatutako aldakortasun joeren inguruan Eckertek (1997, 164. or.) dio gordetzailetasuna helduen jardunaren bereizgarri dela: hori Clarkek (1982, 102. or.) Newfoundlandgo emakume helduez aurkitutakoek ere baieztatzen dute. Adierazpen horiek unibertsalak ez direla dioenik ere bada: Paunonenek (1996, 382.-383. or.), adibidez, zenbat eta adinduago orduan eta berritzaileagoak diren emakume finlandiarren berri ematen du. Hala ere, soziolinguista gehienak ados daude nork bere hizkera egonkortuta edukitzen duela helduarorako (Chambers 1995, 158.-159. or.; Meyerhoff, 2018, 135. or.) eta, heldutan aldatzekotan, gazteek markatutako norabidean izaten dela (Boberg, 2004, 250.-253. or.; Yaeger-Dror, 1994, 282. or.)².

1 Hemen darabildan terminologia Zuazoren (1998, 2003, 2014) sailkapenetik hartua da. Badakit Aurrekoetxeak eta bestek (2019) sailkapen berria argitaratu dutena, baina Zuazorenaren alde egin dut ezagunagoa delakoan.

2 Itxurazko denboran ikertzea fidagarria izaten dela ziurtatzen duten oinarriak dira horiek, baina guztiz betetzen ez dituen datu-banaketa soziolinguistikorik ere badago, gehienak adinaren arabera mailakatzearekin lotuak. Ikus Meyerhoff (2018, 7. kap.), Wagner (2012) eta Cukor-Avila eta Bailey (2013) eztabaidaz gehiago jakiteko.

Ukipen-egoeretan, Williamsek eta Kerswillek (1999, 152. or.) jakinarazten dutenez, ukipenaren ondorengo belaunaldien jardunean forma jakin batean zentratzearen zantzu erabakigarrienak nabaritzen hasten dira. Hori, gainera, bat dator gazteak hizkuntz aldaketaren abangoardian daudela onartzen duten joera soziolinguistikoekin (adib. Eckert, 1988, 1989). Gurean ere gazteak dira berritzaileen (Aurrekoetxea, 2010, 98. or.; Haddican, 2003, 31. or.; Unamuno & Aurrekoetxea, 2013, 155. or.), eta helduak gordetzaileen (Eguskiza, 2019, 319. or.; Gaminde & Romero, 2011, 119. or.).

2.2.2. *Generoa*

Adinak markatutako joerei generoak markatutakoak ere gainjartzen zaizkiela izan behar da kontuan. Hori ulertzeko funtsezkoa da Labovek (2001, 367. or.) proposatutako oinarri soziolinguistikora jotzea: «women deviate less than men from linguistic norms when the deviations are overtly proscribed, but more than men when the deviations are not proscribed». Axioma hori emakumeen jardunean gertatzen diren eta itxuraz kontrakoak diruditen joera gordetzaile eta berritzaileen emaitza dela azaltzen dute Woodsek (1997, 97. or.) eta García Moutonek (2006, 227.-231. or.). Emakumeak forma gordetzaile, estandar eta prestigiotsuei atxikitzen zaizkielako froga fidagarriak daude (Eisikovits, 1988; Holmes, 1993), baina aldi berean abian dauden aldaketen buruan egoten dira estigma sozialaz ohartu, estigmarik garatzekotan, eta lidergoa utzi arte (ikus Milroy & Milroy, 1985; Tagliamonte, 2005). Trudgillek (1972, 193.-194. or.) generoaren araberako joera esanguratsua identifikatzen du, alegia, emakumeek aldaera estandarra (gizartean orokorrean prestigiotsuena dena, kasu honetan) gehiago erabiltzen dutela errazago aitortzea eta gizonen estandarra gutxiago erabiltzen dutela zailago aitortzea.

Beraz, emakumeek ageriko prestigiora eta gizonen ezkutuko prestigiora jotzea izan da ohikoena, baina, Caminoren (2009, 300. or.) berbetan, gizartean dauzkaten rolen ondorio dira joera horiek. Gurean emaitza argirik ez dute eman generoari buruzko ikerlanek. Oartzunen erdialdetik datozen aldakiak gizon gazteek hartzen dituzte (Haddican, 2003, 31. or.), baina Gernikan gordetzaileago jokatzen dute palatalizazioa mantentzeari dagokionez (Ensunza, 2016, 88. or.). Are gehiago, Ensunzak (2016, 84. or.) emakume helduak palatalizazioa galtzearen aldaketaren eragiletzat hartzen ditu; Gernikatik 20 km ingurura dagoen Lekeitio, ordea, emakumeek eusten diete gehien aldaki bustiei (Zubillaga & Gaminde, 2010, 7. or.). Beste batzuetan, palatalizazioak generoarekin ez du lotura adierazgarrikerakusten (Haddican, 2007, 693. or.). Alde horiek iradokitzen dute, Caminorekin (2009) bat eginda, generoaren araberako aldakortasuna komunitate bakoitzeko baldintza zehatzen menpe dagoela.

2.2.3. *Hizkuntz jarrerak*

Hizkuntz jarrerak, Oppenheimek (1982, 39. or.) definitzen duenez, zuzenean zein zeharka adieraz litezkeen bitzta mentaleko barne-osagai abstraktuak dira. Aldakortasun soziolinguistikoa azaltzeko kontuan hartu beharreko eragiletzat dauzka askok (ikus Marshall, 2004, 217.-221. or.; Milroy, 2002, 4. or.; Watt, 2000, 93.-96. or., 2002, 53.-56. or.), baina benetan zein eginkizun daukaten argitzeke dagoela diote

Torgersenek eta Kerswillek (2004, 25. or.). Ladegaardek (2000, 228. or.), kasu, jarren eta hizkuntz jokaeraren arteko korrelazioa kausazioarekin nahastearen arriskuez dihardu eta Garrettek, Couplandek eta Williamsek (2003, 9. or.) talde-presioak, ego-kitasun sozialak eta unean uneko interes pertsonalek jarrerren eragina ahul lezaketela ere aitortzen dute. Ikuspegi orokorra, aitzitik, banakoaren hizkuntz erabilera jarrerek motibatzen dutela da (Auer & Hinskens, 2005, 356. or.; Elordieta & Romera, 2021, 290. or.; Hawkey, 2020, 27.-28. or.).

Dialekto-berdintzeari dagokionez, Cheshirek eta bestek (1999, 9. or.) ikastetxe ingelesetako ikasleen jarrerren uniformetasuna nazio-mailan zabaldutako dialekto-berdintzearen akuilu dela adierazten dute. Alderantzizkoa ere gerta liteke: Labovek (1963, 304. or.) Martha's Vineyarden egindako ikerketa ezagunean hitzunik bertoko/arroztz kategoria sozialekiko dituzten usteek herriko formen maiztasunean eragin zuzena dutela erakusten du. Muxika-Loitzatek (2017, 39. or.) antzeko banaketa aurkitzen du zornotzar elebidunen txistukarien neutralizazioan, euskararekiko jarrera baikorrenak dituztenek oposaketa gehiagotan mantentzen dute eta. Dena dela, nik dakidala, euskararen berezko (eta ez hizkuntz ukipenaren ondoriozko) aldakortasuna aztertzekeo jarrerak eta bariasionismoa uztartu dituen lanik ez dago: «a more thorough understanding is needed of speakers' attitudes toward these varieties in order to understand [the] processes of change and dialect contact» (Haddican, 2003, 32. or.).

Euskal munduan³ tokian tokiko aldaera ez-estandarrek atxikimendu eta prestigio handiagoa izaten dute solidaritate- eta profesionaltasun-alorrean (Amorrortu, 2001, 72. or.; Echeverria, 2003b, 366. or., 2005, 258. or.; Gaminde, 2007, 13.-15. or.); eta herrikoi-estandar hibridoak estigmatizatuta egoten dira, jatortasuna barik anonimotasuna transmititzearen beldur (Amorrortu, 2003, 160. or.; Woolard, 2016, 17. or.). Fernández-Ulloak (1997, 213. or.) ere erakusten du Bizkaiko iparraldean erregioletoa euskara batua eta erdara baino altuago baloratzen dela atxikimendu-mailan, eta nabarmenki altuago emakumeen kasuan. Bestalde, Andersenek (1988, 70. or.) eta Fishmanek (1991, 161. or.) iradokitzen dutenez, sentimendu hori landa-eremuko herri txikietan egoten da indartsuen, hedapen hierarkikoaren ondorioz erregioaz gaindiko aldakien oldarraz gehiago ohartzen diren eremuetan. Arrazoi horiengatik, besteak beste, esan liteke forma berdindu gehiago biltzen dituela Ariztimuñok (2010, 93. or.) Tolosa handian Ataun txikian baino.

3 Atal honetan orokorrean euskaldun zaharrek dauzkaten jarrerez jardungo dut ikerketaren lagina ere euskaldun zaharrek osatzen dutelako (ikus 3.1.2. atala). Euskaldun berrien jarrerez eta hiztun berriez gehiago jakiteko, ikus Woolard (2016) eta Urla eta beste (2017). Eskerrak eman nahi dizkiot bereizketaz ohartarazi didan ebaluatzaile anonimoari.

2.3. Beheko Bokalaren Asimilazioaz

2.3.1. *Orain artekoak*

Euskalkien artean oso hedatuta dagoen prozesu fonologikoa da BBA, Hualdek (1991, 23. or.) honela deskribatutakoa: $a \rightarrow \epsilon^4 / V[+goi](C)_$. Arauaren adibide da *laguna* > *lagune*, baina ez *sagarra* > *sagarre. oro har, BBAk /a/ eta /e/-ren arteko oposaketa /i, i, u, u/-ren ostean fonologikoki neutralizatzea dakar, hala nola *izanalizen* parean (Hualde, 1991, 26. or.). Historikoki, Euskara Zaharretik dokumentatutako berrikuntza poli-genetikoa da, baina Bizkai aldekoa hego-sartaldean XVII. mendean hasi eta sortalde-rantz landa-eremutik hedatutakoa dela ematen du (Zuloaga, 2017, 174.-175. or., 2019, 477.-478. or.). Eta, izan ere, Zuazoren (2014, 182. or.) arabera, Bizkaiko sartaldean dago indartsuen gaur egun. Hala ere, Hualdek (1991, 2. kap.) erakusten duenez, BBAren aplikagarritasun-testuinguruak hizkera batzuetan besteetan baino emankorragoak dira. Testuinguru guztietan emankorrena -a mugatzaile singularra da (deCastro-Arrazola et al., 2015, 150. or.; Hualde, 1991, 27. or.).

BBAren soziolinguistikari erreparatuz, [e] aldakia ez-estandarra dela jakiteko batua-ren eskuliburuei gainbegiratu azkarra egitea baino ez dago. Euskaltzaindiaren babes-pean ahoskera estandarrari buruz emandako hitzaldi batean, Oñederrak (2019) BBAz sortutako aldakiak «taberna giroan» esateko modukoak direla ematen du aditzera: lagunartean erabili baina hizkera-maila jasoetan baztertu beharrekoak. Aurrekoetxeak (2006, 147. or.) BBA aipatzen du erregioaz gaindiko formen hedapenaren eraginez murrizten dabilen erregioleko-ezaugarri tradizional gisa. Horren ildotik, nahiz eta Egus-kizak (2019, 89.-90. or.) Arratian aldakortasunik ez aurkitu, Ensunzak (2015, 151.-152. or.) atzerakada adierazgarria identifikatzen du belaunaldien artean Busturialdean. Lujanbiok (2016, 159. or.), ostera, Araitz-Beteluko helduen eta gazteen artean ez, baina adinekoen eta beste adin-talde bien artean topatzen du aldaketa esanguratsuen. Horrela, bada, berdintzearekin zerikusi zuzena daukanez, ikerlanaren aztergai aukeratu dut BBA.

2.3.2. *Lezamaren berri*

Mendebaleko euskararen ipar-sartaldeko hizkerakoa izaki, Lezaman joriak dira BBAren lekukotasun dialektologikoak (adib. Hualde & Gaminde, 1997, 228. or.; Zuazo & Goiti, 2016, 21. or.). Hala ere, Lezamako hizkeraren gaineko azterketa sakonik ez dago, Gaminderen (2006) dialekto-hiztegia izan ezik. Larrabetzun, alboko herrian, sistematikoa dela aurkitu dute Gamindek eta bestek (2018, 35. or.) gerra aurretik jaiotako belaunaldietan, baina gerra ostekoetan egoera desberdina dela erakutsi dute: aztertutako sei testuinguruetatik bitan baino ez dio eusten sistematikotasunari BBAk, eta beste bitan adinaren arabera beharakada esanguratsua gertatzen da helduengandik

4 Datuak garbiago aurkeztearren, aurrerantzean /e/ erabiliko dut. Argi gera bedi, ordea, gehienetan jaso den alofonia [e] dela (ikus Hualde, 1991; Flemming, 1995; deCastro-Arrazola et al., 2015), Yrizarrek (1991a, 336. or.) Azpeitia-Azkoitia inguruan bakarrik aldaki irekiagoa bildu arren. Alabaina, Ander Egurtzegiri eskertu nahi diot Zaldibargo hitzun batzuek /e/ eta BBAz sortutako /a/-ren alofonia guztiz neutralizatzen ez dituztela jakinarazi izana (Egurtzegi & San Martin, d.g.). Joera hori oraindik sakontzeke dagoenez, etorki-zuneko ikerlerroetan argitzeko utziko dut.

hasita. Lezamako egoera berdintsua dela aurreikus litekeen arren⁵, ezaugarriaren sozio-linguistikaz eta herriko egoera soziolinguistikoaz ezer gutxi dago idatzita (ikus 3.1.1. atala).

2.4. Hipotesiak

Horiek horrela, goiko bokalen osteko /a/-ren aldakortasuna belaunaldiz belaunaldi erregioaz gaindiko [a] aldakiaren alde berdinduz joango delakoan nago. Edozelan ere, nekez aurreikus liteke berdintzearen abiadura, literaturak egoera kontrajarri bi aurkezten ditu eta. Batetik, segmentuen fonologia berdintzen zailagoa da (Aurrekoetxea, 2004, 53. or., 2006, 114. or.); halaber, lezamarrengandik espero diren taldearekiko atxikimenduak eta herri-hizkerarekiko jarrera baikorrek lotura estua daukate tokian tokiko aldakien norabidearekin (Cheshire et al., 1999, 9. or.; Labov, 1963, 306.-307. or.). Bestetik, estandarizazioak erregioaz gaindiko aldakiak hedabideen eta hezkuntza-sistemaren eskutik hedatzen lagundu duenez (Hualde & Zuazo, 2007, 157. or.), litekeena da erregioaz gaindikoarekin bat ez datozen formak apurka-apurka gainbehera joatea gazteen jardunean, batez ere belaunaldien arteko desberdintasun nabariena denean euskaldunek batua eskura noiz eta zelan eduki duten.

3. METODOLOGIA

3.1. Lagina

3.1.1. *Lezamari buruzko zenbait datu soziolinguistiko*

Bizkaiko Txorierri eskualdean kokatua, Lezama 2.383 biztanle dauzkan landa-eremuko herria da (EUSTAT, 2020b). Asua hareneko hego-ekialdean dago Lezama, Bilbotik 10 kilometrora. Euskararen kale-neurketarik ez duen arren⁶, euskara bizirik dagoen herria dela ematen dute aditzera datu estatistikoek. EUSTATen arabera, herriko euskaldunen bilakaera beheranzkoa izan da 1981etik (biztanleen % 72,39) 2011ra (% 62,15), baina goraka egin du hurrengo bosturtekoan (% 67,12). Euskaldun hartzaileen ehunekoak ere gora egin du nabarmen, % 7,91tik 1981ean % 22,49ra 2011n eta % 14,03ra 2016an. Etxeko euskararen erabilera-tasak, aldiz, behera egin du: 1981ean etxeen % 37,6k ziharduen euskara hutsean eta 2011n % 27k (Soziolinguistika Klusterra, d.g.).

5 Gaminderen (2006) glosarioari eta *Lezamako Toponimia* (Bidart & Etxebarria, 2003) datu-baseak dakartzan lekukotasunei begira, esan liteke ondorio hori ziurtasun handiz atera litekeela. Gainera, Zuazok eta Goitik (2016, 17.-29. or.) Lezamak eta Larrabetzuk ezaugarri fonologiko gehienak konpartitzen dituztela adierazten dute eta EHHAK (Euskaltzaindia, 2010) ere hizkera-eremu berean biltzen ditu.

6 Txorierriko Mankomunitateko Hizkuntza Sailak euskararen kale-erabilera neurtzea aurreikusita dauka 2022rako. Hala ere, erreferentzia gisa, Soziolinguistika Klusterrak (2017, 52. or.) ezagutarazi du Larrabetzun -Lezamaren ekialdeko auzokoa eta Txorierriko herririk euskaldunena- kalean euskara % 55,10ean erabiltzen dela.

3.1.2. *Hiztunak*

Informatzaileak aukeratzeko, zentzuzko hautaketa erabili dut (adib. Woods, 1997; Lujanbio, 2016; Artzelus, 2019). Honako irizpideak erabili ditut Lezamako hizkeraren adierazgarrienak diren informatzaileak hautatzeko: 1) herriko euskara H1 izatea⁷, 2) Lezaman jaio izana eta bertan bizi izatea, 3) guraso lezamarrak edo ingurukoak izatea eta 4) kalean euskaraz egitea. Lehenengoz ni neu jarri naiz harremanetan hiztunekin eta ondoren gainontzekoak «elur-bola teknika» (Milroy & Gordon, 2003, 2. or., nik itzulia) deritzonaren bidez kontaktatu ditut, hots, partaideei baldintzak betetzen dituen lezamarrik ezagutzen duten galdetuz eta ikerketan parte hartzeko galde diezaiotela eskatuz.

Lagina orotara 20 hiztunez dago osatuta eta aldagai sozial biren arabera estratifikatuta: generoari dagokionez, emakumeak eta gizonak aukeratu ditut eta, adinaren arabera, 16-21 urte bitarteko informatzaileak (19,1 urte batez beste) eta 48-55 urte bitartekoak (53,2 batez beste). 17 urte aldera, hiztunek euren hizkera egonkortuta edo egonkortzeaz edukitzen dute eta mintzo-komunitatean muturrekoenak edo aurreratuenak diren erabilera-tasak erakusten dituzte (Kirkham & Moore, 2013, 278. or.; Labov, 2001, 454. or.). Muturreko burutzapen horiek, Denisek eta bestek (2019, 46.-51. or.) azaltzen dutenez, abian dauden aldaketen noranzkoa zehazteko balio dute. Helduak, kontrara, komunitatearekiko gordetzaile eta arauzale ere izatera bultzatzen dituzten dinamiketan sartuta daude: «lekuko gizarte-sarean barreiatu egon behar dute, batetik, eta gauza jakina da ingurune horretan aldaera vernakularrak [sic] nagusitzen direla; bestetik, lagun helduek mintzo estandarra nagusi den erakundeetan egon behar dute» (Camino, 2009, 70. or.). Horrenbestez, adin-talde bi horiek komunitate berean⁸ berritzaileen ageri den jarduna gordetzailea denarekin konparatzeko aukera ematen dute.

Beraz, lau hiztun-taldetan banatzen da lagina: emakume helduak (aurrerantzean EHak), gizon helduak (GHak), emakume gazteak (EGak) eta gizon gazteak (GGak). 1. taulak hiztun-taldeak eta kodetzea dakartza.

7 H1 euskaldunak soilik behatzeko erabakiak Yrizarrek (1991b, 587. or.) eta Euskararen Datu-Baseak (Sozio-linguistika Klusterra, d.e.) emandako datuak ditu oinarri: 1970ean % 88 inguru zen euskalduna eta 2001ean lezamarren % 63,3k zeukan euskara H1 gisa (ikus 1. taula hiztunen adina eta, hedaduraz, jaiotze-urtea jakiteko).

8 Garrantzitsua da, Nancek (2015, 570.-573. or.) azaleratutako konparagarritasun-problematikaren harira, mintzo-komunitate bereko informatzaileak erkatzea konparaketa itxurazko denboran bideragarria izan dadin, bereziki hizkuntzaren transmisio- eta sozializazio-mailaren aldetik. Nire lanera ekarrita, herriko euskararen transmisioaren eten nabarmenik ez da egon eta, belaunaldi zaharrenek ez bezala, lezamar helduek zein gazteek gaztelaniarekin batera sozializatu dute euskara herrian. Ondorioz, neurri bietan erabateko jarraikortasunik ez mantenduagatik, ikerlanerako aukeratu ditudanak mintzo-komunitate bereko adin-taldeak direla ziurta liteke. Nire eskerrik onenak arazoa aipatu didan ebaluatzaile anonimoari.

1. taula. Hiztun-taldeak

Adina	Generoa	Gurasoak	Kodea
20	Emakume	Lezama	EG1
21	Emakume	Lezama	EG2
20	Emakume	Larrabetzu-Lezama	EG3
17	Emakume	Lezama	EG4
16	Emakume	Lezama	EG5
21	Gizon	Lezama	GG1
21	Gizon	Lezama	GG2
21	Gizon	Larrabetzu-Lezama	GG3
17	Gizon	Larrabetzu-Lezama	GG4
17	Gizon	Lezama	GG5
55	Emakume	Lezama	EH1
54	Emakume	Lezama	EH2
55	Emakume	Lezama	EH3
50	Emakume	Lezama	EH4
55	Emakume	Lezama	EH5
52	Gizon	Lezama	GH1
55	Gizon	Lezama	GH2
55	Gizon	Lezama	GH3
53	Gizon	Lezama-Larrabetzu	GH4
48	Gizon	Lezama-Larrabetzu	GH5

Aztertutako laginak Lezamako euskaldunen (1600 guztira) % 1,25 hartzen du barne, Labovek (1966, 170.-171. or.) lagina tamainaz adierazgarria izateko gomendatzen duen % 0,025 baino gehiago. Hiztunen euskalduntzeari dagokionez, gazteak D eremuan alfabetatuak dira herriko eskolan edo inguruko itunpeko ikastetxe batean. Helduak, gaztetan hezkuntza gaztelaniaz jaso arren, nagusitan euskaraz alfabetatuak dira. Ikasket-mailari dagokionez, denek dute maila erdi-altua: helduek batxilergo-maila dute gutxienez eta gazteak unibertsitate-ikasketak edo batxilergoko bigarren maila burutzen dabilta.

3.2. Datu-bilketa eta -lanketa

3.2.1. Elkarrizketa soziolinguistikoak

Ikerlaneko datuak 2019ko abendutik 2020ko martxora bitartean egindako elkarrizketa soziolinguistiko erdi-gidatuetatik datoz, Sankoffek deritzon «eguneroko jarduna» (1980, 54. or., nik itzulita) biltzeko nik neuk bideratuak – Etxebarriak (2000, 35.-36. or.) dioenez, datu-biltzailea informatzaileen herrikoa eta ezaguna izateak hizkera arduragabea lortzen laguntzen du. Hiztunak binaka grabatu ditut ikus-entzunezko

ekipamendua erabiliz (Canon EOS 70D). Guztira, datuak 30-45 minutuko 12 elkarrizketak osatzen dituzte, baina ikerketarako elkarrizketa bakoitzaren lehen 5 minutuak baztertu ditut eta gainerakoa eskuz transkribatu ELAN hizkuntz ohar-hartzailean (Sloetjes & Wittenburg, 2019). Ikertutako aldakien bereizgarritasun akustikoa dela eta, datuon oinarria entzunezko transkripzioak dira, nik birritan eginak hilabete tartean utzita. Bietan goiko bokal osteko /a/ mugatzaile singular guztiak berdin transkribatu ditut eta zaratagatik ulergarri ez zirenak baztertu. Datu-basean, beraz, 1513 token⁹ izan ditut aztergai.

1 zenbakiaz kodetutako hiztunak 2z kodetutakoekin elkarrizketatu ditut lehenengo eta 3z kodetutakoekin gero, emaitzen fidagarritasuna bermatzeko eta informatzaileen arteko elkarreragina ekiditeko. 4z eta 5ez kodetutakoak, ostera, batera elkarrizketatu ditut. Jorratutako gaiak herriari, herriko euskarari, euskararen erabilerari, etorkizunari eta umezaroari buruzkoak izan dira. Elkarrizketa errepikatu duen informatzaileari eta kideari eztabaidagai desberdinak eman dizkiet, baina aurrekoekin lotura mantenduta. Gainera, hiztunak eroso sentitze aldera, elkarrizketak euren bizilekuan izan dira grabazio-tresna bazter batean utzita.

3.2.2. Hizkuntz jarreraren gaineko galdetegia

Elkarrizketen ondoren, partaideek Likerten eskalez osatutako galdetegia bete dute bost kategoriako matrizedun itemekin: *erabat desados – desados – dudan – ados – erabat ados*. *Bilingual Language Profile* (Birdsong et al., 2012) baliabidean oinarrituak, itemok informatzaileen hizkuntz jarrerak eta herriarekiko eta herriko hizkerarekiko atxikimendua neurtzen dituzte metodo zuzenaren bidez (ikus Garrett, Coupland & Williams, 2003, 24.-50. or.). Zehazki, atxikimendu-maila lortzeko honako balioak aztertu ditut: herriaren egokitasuna bizileku gisa, lezamarra izateaz poztea, lezamarra izateaz harro egotea, herrian geratu nahi izatea (gazteentzat), herriko bizitza gustatu izana (helduentzat), herriko hizkera erabiltzearen garrantzia eta herriko eskolak herriko euskararen irakatsi beharra (Hawkey, 2018, 3. kapitulua). Partaide bakoitzeko, erantzun guztien batezbestekoa kalkulatu ostean 0-5 arteko balio bat lortu dut: zenbat eta balio baxuagoa orduan eta jarrera ezkorragoak edo atxikimendu txikiagoa edukiko ditu informatzaileak herriarekiko edota herriko hizkerarekiko; zenbat eta altuagoa balioa, berriz, orduan eta jarrera baikorragoak edo atxikimendu handiagoa. Osagarri bezala, hizkuntzen erabileraren eta euskararen eta herriko hizkeraren bizindar etnolinguistikoa inguruan ere galdetu diet itemetan (Garrett, Bishop & Coupland, 2009, 179. or.).

9 Analisia errazteko, mugatzaile singularren datu-baserako absolutibo (*herrial/herrie*), ergatibo (*herriak/herriek*), datibo (*herriaril/herrieri*), sozietibo (*herriagaz/herriegaz*) eta inesibo (*herrian/herrien*) kasuak hautatu ditut bakarrik.

3.3. Analisi estatistikoa

Aldagaia bitarra izaki, datuak *generalised linear mixed effects regression (glmer)* eta *linear mixed effects regression (lmer)* deritzen eredu bidez aztertu ditut. Horretarako, hainbat eredu erabili ditut R softwareko (R Taldea, 2021) lme4 paketearen *glmer* eta *lm* funtzioen bitartez (Bates et al., 2015). Lehenengo, BBA¹⁰ menpeko aldagai gisa, adin-taldea eta generoa faktore finko gisa eta hiztuna zorizko faktore gisa ezarri ditut; bigarren, BBA menpeko aldagai gisa, hiztunaren adina eta generoa faktore finko gisa eta hiztuna zorizko faktore gisa erabili ditut; eta hirugarren, BBA menpeko aldagai gisa izan dut, atxikimendua eta adin-taldearen eta generoaren arteko interakzioa faktore finko gisa eta hiztuna zorizko faktore gisa. Lehenengo eredu biak aplikatu eta antzeko emaitzak lortu ditudanez, sinpleenera (hau da, lehenengora) jo dut azken eredurako. Horretaz gain, *post hoc* faktore-kontrasteak zehaztu ditut *estimated marginal means (emm)* direlakoan laguntzaz eta konparazio bakoitzeko Tukey metodoaren zuzenketak aplikatuz. Hirugarren eredu osatzeko, lehenengo ereduari atxikimendua gehitu diot faktore finko gisa eta *lm* funtzioaren bitartez atxikimenduaren eta BBAren erabileraren arteko korrelazio-balioa ere kalkulatu dut.

4. EMAITZAK

2. taulak goiko bokal osteko mugatzaile singularraren burutzapenak (erregioaz gaindiko [a] eta herriko [e]) erakusten ditu hiztun bakoitzeko, kopurutan eta ehunekotan. Edozelan ere, aldagaiaren aldakortasuna sozialki azaltzeko, 3. taulak dakartzan talde-koefizienteei ere erreparatu behar zaie. 3. taulan BBAren batezbesteko erabilera-tasa eta desbideratze tipikoa agertzen dira hiztun-talde bakoitzeko. EHak daude altuen ($\bar{x}$ 87,89) eta GHak, GGak eta EGak balio bertsuen inguruan dabilta, hain zuzen, $\bar{x}$ 73,06, 72,29 eta 71,81 hurrenez hurren. Bestalde, talde heldu biak, EHak eta GHak, egonkorragoak dira (σ 4,66 eta 9,22 hurrenez hurren); EGak eta GGak, ordea, sakabanatuago daude (σ 20,39 eta 20,69 hurrenez hurren).

10 Esan bezala, faktore linguistikoak (esaterako, BBA aplikatzen den testuinguru morfologikoa edo ondoren datorren kasu-marka) albo batera utzi nahi izan ditut lan honetan. Asmoa BBAren aldakortasun sozialaren lehen hurbilpena egitea da ondoren etorriko diren lanek oinarri sendoago eduki dezaten.

2. taula. Goiko bokal osteko mugatzaile singularra hiztunaren arabera

Hiztuna	N / %	[a]	[e]
EH1a*	N	8	62
	%	11,43	88,57
EH2	N	11	59
	%	15,71	84,29
EH1b	N	4	70
	%	5,41	94,59
EH3	N	5	50
	%	9,09	90,91
EH4	N	15	64
	%	18,99	81,01
EH5	N	4	36
	%	10	90
GH1a	N	13	43
	%	23,21	76,79
GH2	N	18	45
	%	28,57	71,43
GH1b	N	12	47
	%	20,43	79,66
GH3	N	16	50
	%	22,24	75,76
GH4	N	25	32
	%	43,86	56,14
GH5	N	13	46
	%	22,03	77,97

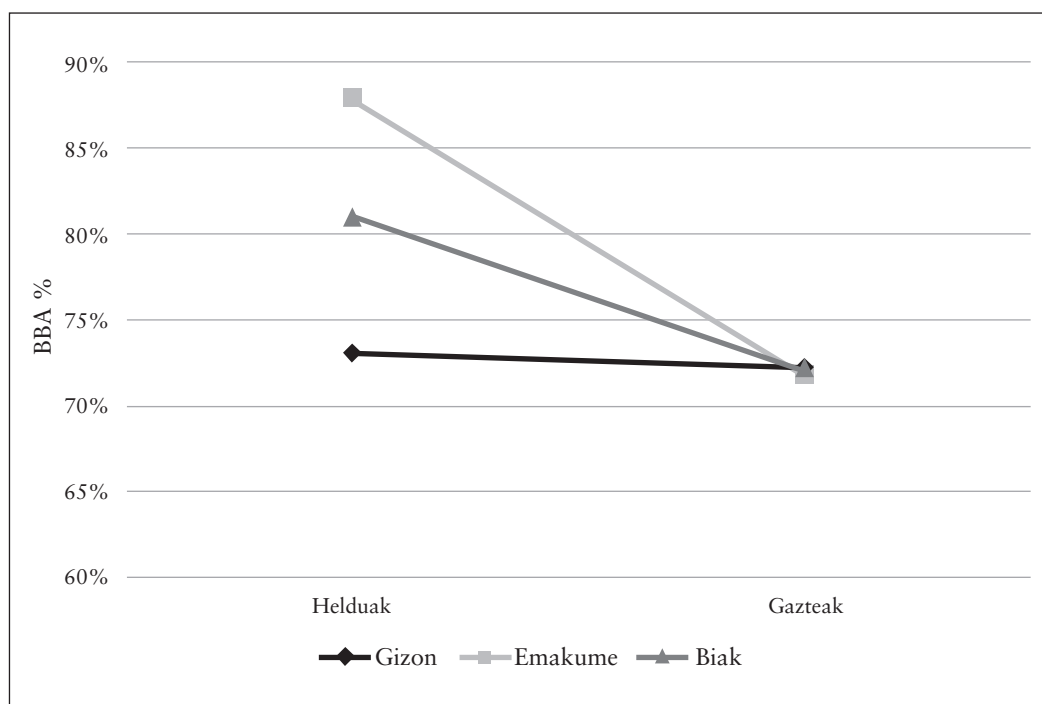
Hiztuna	N / %	[a]	[e]
EG1a	N	19	64
	%	22,89	77,11
EG2	N	40	23
	%	63,49	36,51
EG1b	N	12	54
	%	18,18	81,81
EG3	N	22	43
	%	33,85	66,15
EG4	N	6	50
	%	10,71	89,29
EG5	N	18	64
	%	21,95	78,05
GG1a	N	6	52
	%	10,34	89,66
GG2	N	32	32
	%	50	50
GG1b	N	4	48
	%	7,69	92,31
GG3	N	5	43
	%	10,42	89,58
GG4	N	36	34
	%	51,43	48,57
GG5	N	14	44
	%	24,14	75,86

*1a eta 1b kodeek lehen eta bigarren elkarrizketaldiak adierazten dituzte, hurrenez hurren.

3. taula. BBAren koefizienteak taldeka

	Heldu (H)	Gazte (G)
Emakume (E)	$\bar{x} = 87,89 / \sigma = 4,66$	$\bar{x} = 71,81 / \sigma = 20,39$
Gizon (G)	$\bar{x} = 73,06 / \sigma = 9,22$	$\bar{x} = 72,29 / \sigma = 20,69$

3. taulan erakutsitakoak 1. irudian irudikatzen dira bisualki. Bertan ikusten da BBAren erabilera-tasaren bilakabidea belaunaldiz belaunaldi emakumeengan (laukidun leerroaz), gizonengan (erronbodun leerroaz) eta genero bietan batera (hirukidun leerroaz). Beheranzko joera, erregioaz gairako [a]-ren aldekoa, nabari da.

1. irudia. BBA adinaren eta generoaren arabera, ehunekotan.

Generalised linear mixed effects eredu estatistikoak, 4. taulan azaltzen denez, erakusten du adin-taldearen eta generoaren eraginak estatistikoki adierazgarriak ($p < 0,05$) direla BBAren erabilerrari dagokionez eta bien arteko interakzioa adierazgarria ez dela ($p \geq 0,1$). Beraz, probabilistikoki, gaztea edo gizonezkoa denak aukera gehiago dauka herriko aldakia gutxiago erabiltzeko; GGek, ordea, ez dute joera horrekin bat egiten. 5. taulak hartutako hiztun-talde bakoitzaren arteko aldeen berri ematen du eta, emaitzak Tukey metodoaz egokitu ostean, ez da desberdintasun bat ere adierazgarri suertatu.

4. taula. Ereduaren koefizienteak adin-taldea eta generoa faktore finko gisa ezarrita

Faktore finkoak	Estimaturia	Errore est.	z balioa	Pr(> z)
(Intercept)	2.0239	0.3432	5.898	3.69e-09 ***
adinaG	-1.0757	0.4712	-2.283	0.0224 *
genderG	-1.0410	0.4711	-2.209	0.0271 *
adinaG:generoaG	1.1525	0.6590	1.749	0.0803

Oharrak: Adierazgarritasun-kodeak: 0 **** 0.001 *** 0.01 ** 0.05 * 0.1 * * 1

5. taula. *Post hoc* faktore-contraste egokituak

Kontrastea	Estimaturia	Errore est.	df	z.ratioa	p.balioa
EH - EG	1.0757	0.471	Inf	2.283	0.1020
EH - GH	1.0410	0.471	Inf	2.209	0.1206
EH - GG	0.9641	0.475	Inf	2.030	0.1769
EG - GH	-0.0347	0.457	Inf	-0.076	0.9998
EG - GG	-0.1116	0.461	Inf	-0.242	0.9950
GH - GG	-0.0768	0.461	Inf	-0.167	0.9984

Emaizak aukera-arrazoiko (ez erantzunetako) eskalan.
P-balioak egokitzea: Tukey metodoa 4 estimaturiko familia erkatzeko.

Atxikimenduari begira, 6. taulan jasotzen dira herriarekiko eta herriko hizkerarekiko atxikimendu-balioak hiztun bakoitzeko eta 7. taulan, ostera, taldeen batezbestekoa eta desbideratze tipikoa. Oraingoan ere, EHak daude altuen ($\bar{x}$ 4,94) eta egonkorren (σ 0,08), eta talde gazte biek, EGek eta GGek, erakusten dute sakabanatze-mailarik handiena (σ 0,75 eta 0,62 hurrenez hurren). Horrenbestez, gazteengan dago aldagarritasun-mailarik handiena eragile subjektiboei dagokienez.

6. taula. Atxikimendu-balioa hiztunaren arabera

Hiztuna	Atxikimendua	Hiztuna	Atxikimendua
EH1	5	EG1	4,67
EH2	5	EG2	3
EH3	5	EG3	3,33
EH4	4,83	EG4	4,83
EH5	4,83	EG5	4,5
GH1	4,5	GG1	5
GH2	3,83	GG2	3,5
GH3	4	GG3	5
GH4	3,67	GG4	3,83
GH5	4,17	GG5	4

7. taula. Atxikimendu-balioaren koefizienteak taldeka

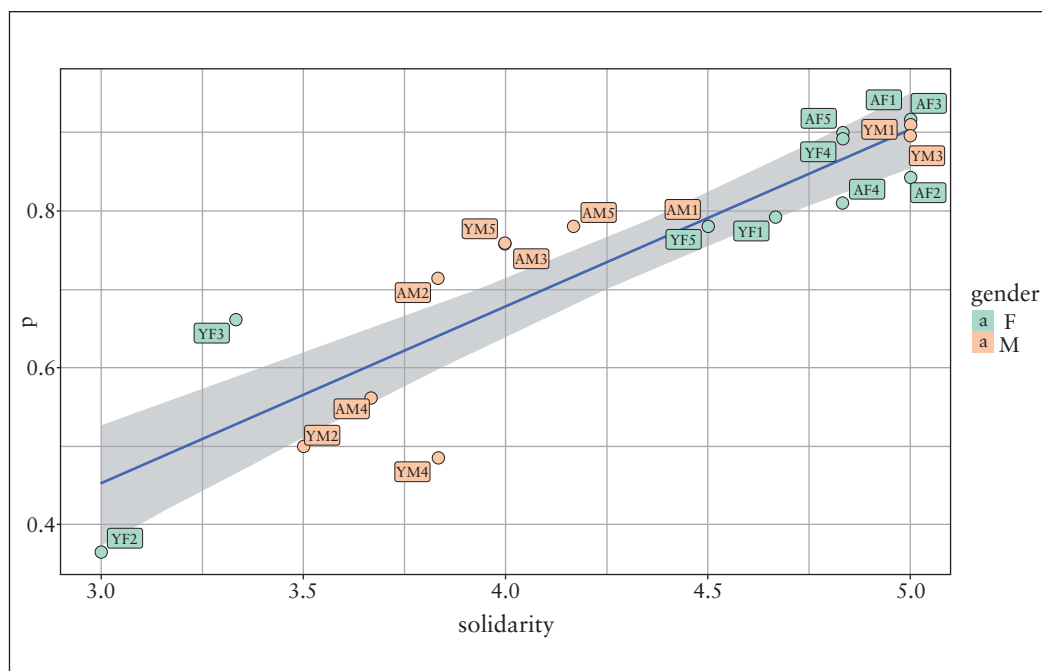
	Heldu (H)	Gazte (G)
Emakume (E)	$\bar{x} = 4,94 / \sigma = 0,08$	$\bar{x} = 4,07 / \sigma = 0,75$
Gizon (G)	$\bar{x} = 4,03 / \sigma = 0,29$	$\bar{x} = 4,27 / \sigma = 0,62$

Eredu estatistikoan atxikimendu-balioa ere sartuz gero (ikus 8. taula), adin-taldearen eta generoaren eraginak lausotzen direla ikusten da ($p > 0,1$) eta bien arteko interakzio adierazgarrikerik ere ez dago ($p > 0,1$). Aitzitik, atxikimenduaren eragina gertatzen da adierazgarri ($p < 0,001$). Beraz, eragile subjektiboak aintzat hartzen badira, kategoria makrosozialek indar azalgarri ahula daukatela ikusten da. Atxikimenduak bakarka BBaren erabilera zelako eragina daukan argitzeko, ikus 2. irudia, non *linear mixed effects* ereduaren bidez sortutako erregresioa azaltzen den. Korrelazioa altua da ($R^2 = 0,818$) eta goranzko joera adierazten du. Hots, zenbat eta jarrera baikorragoak eduki, orduan eta herriko aldaki gehiago erabiliko ditu hiztunak batez beste.

8. taula. Ereduaren koefizienteak adin-taldearen eta generoaren interakzioa eta atxikimendu-balioa faktore finko gisa ezarrita

Faktore finkoak	Estimatuak	Errore est.	z balioa	Pr(> z)
(Intercept)	-4.06570	0.78483	-5.180	2.21e-07 ***
adinaG	0.02317	0.27710	0.084	0.933
generoaG	0.08651	0.27421	0.315	0.752
atxikimendua	1.22361	0.15474	7.907	2.63e-15 ***
adinaG:generoaG	-0.21791	0.35829	-0.608	0.543

Oharrak: Adierazgarritasun-kodeak: 0 **** 0.001 *** 0.01 ** 0.05 * 0.1 ' ' 1

2. irudia. Erregresio zuzena atxikimenduaren (x) eta BBaren erabilera-tasaren (y) artean; F = emakume, M = gizon.

5. EZTABAIDA

5.1. Adina eta generoa bidegurutzean

Belaunaldi bien arteko konparaketak (ikus 4. taula) aditzera ematen du itxurazko denboran herriko aldakia galtzeko joera adierazgarriak badagoela Lezamako gazteen hizkeran. oro har eta printzipio soziolinguistikoei (Eckert, 1988, 1989, 1997) jarraikiz, Lezamako helduek gordetzaileago jokatzen dute eta gazteak erregioaz gaindiko aldakia erabiltzen aurreratua daude. Alabaina, komeni da belaunaldi arteko aldaketari generoaren ikuspuntutik begiratzea BBA berdintzearen aldeko mugimenduaren abangoardian zein hiztun-talde dagoen argitzeko. Adin-taldea ez ezik generoa ere bada Lezamako hizkeraren aldakortasunaren nondik norakoak ulertzeko baliagarria estatistikoki. EHek herriko aldakia beste hiru hiztun-taldeek baino nabarmenago erabiltzen dute eta, 5. taulan ageri diren z-ratioek alde ez-adierazgarriak erakutsi arren, baliarik altuenak kontraste-erkaketak EHekin egiten direnean lortzen dira. Hori modu bateragarri bitan azal liteke. Alde batetik, emakume lezamarrek, Fernández-Ulloaren (1997)¹¹ lanekoe bezala, atxikimendu sendoagoa eduki lezake komunitatean indarrean dauden prestigio-arauekin eta, hortaz, herriko formen alde jokatu estatusa erdieste aldera. Horrek lotura dauka mugikortasun gutxiko edota landa-eremuko emakumeek oinarri dialektala prestigio-erreferentziatzat hartu izanarekin (García Mouton, 2006, 229. or.).

Bestetik, alderdi sozio-historikoa dago. Landa-eremu tradizionalako euskal emakumea herrira begira egon da, sarritan konpainia femeninoan (Ibáñez et al., 1994, 145.-146. or.; Manterola, 1994, 38.-39. or.; Muñoz, 2019, 7. or.). Horrenbestez, «komunikazioaren dentsitateak hizketa-desberdintasun nabarmenenak sortzen dituela» (Bloomfield, 1933, 46. or., nik itzulia) gogoan hartuta, nekez sinestekoa da emakume nagusi eta helduek albo-hizkeren ezaugarriak hartzen aurrea hartua eduki izana. Erregioaz gaindiko molde maskulinoak azaltzeko, ordea, sinesgarriagoa da gurean gizonen albo-hizkeretako hiztunekin harremanak izateko eduki duten joera irekitzaileaz mintzatzea (Camino, 2009, 299. or.). Horren alde egin da k'iché maiatzko aldaki estigmatizatuen banaketa soziala azaltzeko ere: Romeroren (2009, 294.-296. or.) iritziz, 30-49 urte bitarteko gizonen gutxien erabiltzen dituzte aldaki markatuak lan-munduak dakarren dialekto-ukipenean bete-betean sartuta daudelako. Joera horiek beste hainbat ikerlanen emaitzek ere baieztatzen dituzte (ikus Al-Wer et al., 2020, 16. or.; Artzelus, 2019, 184.-185. or.; Borrego-Nieto, 1981, 15.-16. or.; Frazer, 1983, 321.-323. or.).

Berrikuntzak, bereziki GHen artean, errazago hedatzeko ukipen-testuinguru ugari egon dira, adibidez: lantegiak eta kirol- zein gizarte-jardunaldiak, non generoagatiko segregazioa zen nagusi (Douglass, 1976, 52.-53. or.). Emakumeek, oster, erdarak medio izan dituen zerbitzu-sektorean jardun dute (Echeverria, 2003a, 407. or.). Larrazetako datu dialektologikoen genero-dinamika horiek BBAn eragina daukatela

11 Fernández-Ulloaren partaiderik gazteenek 45 urte inguru dauzkate gaur, nire laginean aztertutakoen antzera.

iradokitzen dute: orokorrean emakumeek herriko [e] gehiago erabiltzen dute (Gaminde et al., 2018, 38.-39. or.). Lezamar helduak bakarrik aintzat hartuz gero, esan liteke Lezamako datuek argudio sozio-historikoak indartu eta gezurtatu egiten dituztela erregioaz gaindiko aldakiak emakumeek nabarmenen hedatzen dituztelako oinarri soziolinguistikoak (Cheshire, 2002, 430. or.; Labov, 2001, 274. or.; Milroy et al., 1994, 329. or.; Regan, 2020, 181. or.).

Aitzitik, gazteen datuak aztertuz gero, argi dago emakumeek erregioaz gaindiko aldakiarekiko joera azkarra baina estatistikoki ez-adierazgarria (z-ratiorik altuena dauka 5. taulan, hala ere) azaltzen dutena, beharbada tokian tokiko forma markatuak murriztetik datozen etekin sozio-ekonomikoak direla-eta. Ensunzak (2015, 151.-152. or.) ere erregioaz gaindiko aldakiaren gorakada adierazgarria topatzen du belaunaldi batetik bestera BBAri dagokionez¹². Emakumeen belaunaldi bien arteko aldea euskara batua 1990eko hamarkadan sendotu izanak eta maila altuko postu eta erakundeetan sartu izanak argi lezakete. EAEn, 90eko hamarkada amaieran lanpostu pribatuetako % 10ek baino ez zuten euskara eskatzen; ingelesa, % 57k baino gehiagok (Gardner, 2000, 36. or.). Gaur egun, berriz, batua goranzko gizarte-mugikortasunerako tresna dela eta komunitate akademiko bereko sentitzearen nortasuna eraikitzen laguntzen duela adierazten du Pérez-Izaguirrek (2018, 14. or.). Era berean, enpresa pribatuek etorkizunean lanpostu publikoetarako beharrezko diren hizkuntz ziurtagiri ofizialak, orokorrean euskara batuan ebaluatutakoak, gero eta gehiago eskatuko dituztelakoan dago Echeverria (2005, 250. or.)¹³. Baliteke prestigio-identifikazioan izandako aldaketa horiek gazte lezamarrak, bai neska bai mutil, herriko aldakia kuantitatiboki antzera erabiltzera bultzatu izana helduengan aldea nabarmena izan arren.

Horiek horrela, Lezamako helduengan Laboven (2001, 367. or.) genero-paradoxa betetzen dela ematen du preskripzio barik lehenengo, eta preskripziopean gero, jazo-tako genero-joerei dagokienez (ikus 2.2.2. atala)¹⁴. Esan bezala, literaturan berdintzea euskara batuaren eraginez gertatzen dela aipatu da (Aurrekoetxea, 2004, 2006; Unamuno & Aurrekoetxea, 2013); haatik, auresuposatzen da batuak helduei barik gazteei eragin diela nabarmenen, hiztunek hizkuntz errepertorioa, batez ere fonologiaren aldetik, egonkortuta edukitzen baitute helduarorako (ikus 2.2.1. eta 3.1.2. atalak). Horren berme da Lezamako banaketa: susmagarria da argudiatzea batuak helduengan eragin handirik daukala GHak baldin badira erregioaz gaindi zabaltzen dabilzan

12 Ensunzaren lagina emakumeek baino ez dute osatzen, eta baliteke horrek aldakortasun-tasa altua ekarri izana.

13 Echeverriak aurreikusitakoak zuzenak direla V. Inkesta Soziolinguistikoak (Eusko Jaurlaritza, 2013, 251. or.) emandako datuek iradoki lezakete, euskararen erabilerak lan-munduan % 13,5 egin baitu gora 1991-2011ra bitartean.

14 Helduek euskara batua ezarri barik zegoela ikasi zuten hizkuntza sozializatzen eta, hortaz, ez litzateke espero izatekoa izango [e] aldakiak gaur egun daukan estigmatizazioa. Informazio hori gero Eneko Zuloagak (aurrez aurreko komunikazioa, 2020ko urriaren 20a) eta Ariane Ensunzak (aurrez aurreko komunikazioa, 2020ko abenduaren 2a) ere berretsi didate. Aintzat hartzekoa da BBA «korrupzio linguistikotzat» (Zuloaga, 2019, 603. or.) jo izan dela tradizio idatzian, baina baita ahozkoan euskara batua nagusitu baino lehenagoko hitzun arruntak preskripzioaz kontziente izatea ezohikoa dela ere.

aldakiak eurenganutzen lehenengoak (Labov, 2001, 272.-284. or.). Gogora dezadan, oharmen-mailaren gainetik ala azpitik izan¹⁵, hizkuntz aldaketen edo estandarraren erabileraren abangoardian emakumeak izaten direla eskuarki (Labov, 2001, 356. or.; Maclagan, Gordon & Lewis, 1999, 31.-33. or.).

Bestalde, batua ezarri denetik erregioaz gaindiko hizkeraren erabilgarritasuna aldatu denez, balirudike GGek herriko balioei tinko eutsi dietela, atzerakada espero izanagatik. Herriko adineko gizonak ez bezala, GGek ez dute euskara sozializatu generoarengatik segregatutako eremuetan. Hala ere, deigarria da Lujanbiok (2016, 161. or.) Araitz-Betelun aurkitu izana GGek [a] aldaki gehiago erabiltzen dituztela EGek baino. Lujanbioren emaitzen eta nireen arteko aldea argitzeko, proposatuko nuke posible dela Lezamako GGak EGak (edota GHak) herriko hizkeraren moldeetatik urruntzen dabiltzala ohartu izana eta, horregatik agian, GGek batez beste herrikoiago jokatu izana. Horrek berretsiko luke «emakumeek kanpoko aldera estandarra arinago onartzen dutelako» (Clarke, 1991, 115. or., nik itzulia) hatsarre soziolinguistikoa eta, gainera, bat letorke Busturialdeko gazte ugariz iradoki denarekin: helduen ezaugarri jakin batzuk «muturreraino eraman dira gazteen hizkeran, hizkeraren bereizgarritzat harturik» (Ensunza, 2015, 219. or.). Horrenbestez, baliteke Lezamako gazteek, GGek batez ere, herriko nortasuna adierazteko baliabide gisa birfuntzionalizatu izana BBA.

Laburbilduz, ematen du BBaren murrizketaren buruan EGak daudela, erregioaz gaindiko aldakiak dauzkan abantaila sozio-ekonomikoez jabetu diren seinale. Beste interpretazio bat izan liteke adinkide gizonetzkoengana hurbiltzeko asmoz urrundu direla oinarri dialektetik EGak, baina badirudi aurreikuspen egokiena dela Lezamako EGek beheraka jarraituko dutela herriko aldakiari dagokionez. Alde batetik, esan bezala, estandarra ezarri ostean emakumeek eta gizonak hizkuntz jokaera desberdinak edukitzen dituzte; eta bestetik, emakumeek ezaugarriaren atzerakada indar handiagoz bizkor lezaketela esateko arrazoirik ere badago (ikus 5.2.1. atala). Ezin da guztiz baztertu, ordea, EGek erregioaz gaindiko aldakira jotze hori eta GGak itxuraz egonkor mantentzea adinaren arabera mailakatutako banaketa baten lehen zantzuak ere izan litezkeela, zeren egungo lan-merkatuaren presio arauzaleak harrapatuko lituzkeen heldu-gazteak, eta batez ere emakumeak, prestigiodun aldakia hobesten hasiko bailirateke (Labov, 2001, 101. or.; Wagner, 2012, 375. or.). Dena dela, oraingoz, informatzaile gazte gehienak adinaren arabera mailaketa erakusteko gazteegiak izateak eta gazteengan BBaren erabilera-tasaren desbideratze handiagoa egoteak oinarri sendoagoa ematen diote BBaren berdintzeari gerora begira.

15 BBA oharmen-mailaren gainetik ala azpitik bilakatzen dabilen ziurra ez bada ere, badirudi gainetiko aldaketa dela estandarrarekin lotura estua daukan aldetik eta lagingaren ikasketa-maila altua dela-eta (Regan, 2020, 181. or.). Alabaina, hori frogatzea etorkizuneko ikerlerroetarako utziko dut, oharmen-frogen nahiz estilo-aldakortasuna aztertzen duten ariketen bidez kasu (Labov, 2001, 272.-275. or.).

5.2. Dialekto-berdintzea eta egokitzapena parez pare

Emakumeek prestigioarekiko duten balizko sentsibilitatea ez da, baina, nahikoa Lezaman lortutakoaren moduko banaketa garbi azaltzeko (ikus Woods, 1997, 116. or.). Horretarako, Labovi (2001, 506. or.) jarraikiz, kontuan hartu behar dira aurrez aurreko harremanek sortutako hizkuntz egokitzapenak, prozesu sozio-psikologikoez ere hizkuntz emaitzak baldintzatzen dituztelako hiztunen arteko hartu-emanen maiztasunaren arabera.

5.2.1. Gaur egun

Esan bezala, badirudi EGak erregioaz gaindiko aldaketara egokitzera bultzatu dituztela azken hamarkadotako euskararen estandarizazioak, normalizazio-saioek, hizkuntzaren bizindar etnolinguistikoaren gainbeherak eta formalki zein ez-formalki preskribitutako arauen hedapenak. Trudgillek (1986, 98. or.) dioenaren ildotik, batua ezarri ostean sozialki markatu bihurtutako [e] aldakiak berdintzera jotzea da errazen aurreikus litekeen emaitza. Hernández-Campoyk grafemen eta fonemen arteko bat-batekotasun handiko hizkuntzez esandakoari (2003, 26. or.) jarraikiz, Lezamako informatzaile gazte guztiek ahoz [e] dagokion lekuan ⟨a⟩ grafia baino onartzen ez duen hizkera moldea erabili behar izan dute hezkuntzan umetatik BBA badaukan euskalkidun eremu batean egon arren. Eta hezkuntzatik kanpo, lezamarrak batuarekin (eta BBA berdin aplikatzen ez duten edo inoiz aplikatzen ez duten beste hizkera batzuekin) harremanetan izan dira: Euskal Herri osoan zabaldutako argitalpenak, lantzean behin solaskide izango zituzten euskaldun berri eta zaharrak, eta hedabideak. Esaterako, Cenozen (2001, 49. or.) arabera, EAEko ume elebidunen % 80k euskaraz ikusten zuten telebista 2000. urtean.

Ondorioz, berdintzearen aldeko hipotesia egiaztatu denez, espero izatekoa da GGek ere herriko aldakia erabiltzeari uztea, baina emaitzek gizonengan egonkortasun erlatiboa dagoela erakusten dute. Horri erantzuna emateko, beherakada EGengan soilik azal lezaketen praktikei begiratu behar zaie. Batetik, Del Amo Castoren (2019, 26. or.) datuek erakusten dute *Gaztearen* entzule gehienak Gipuzkoan eta Bizkaian daudela eta euskalduntasun-maila altuko 14-19 eta 25-34 urte arteko emakumeek kontsumitzen dutela gehien. EG lezamarrek, beraz, eguneroko ukipena izan lezaket *Gaztean* nagusituz doazen eta BBArak erakutsi ohi ez duten hizkerekin (Elordui, 2016, 36. or.); eta horrek –esango nuke– adinkideekin partekatutako hizkera-eredu jakin bat sor lezake, [e] aldakia murrizteko joera susta lezakeena.

Bestetik, Soziolinguistika Klusterrak 2017an euskaldun-tasa handiko herrietako euskararen kale-erabilerari buruz egindako azterketaren datuak baliagarri izan litezke. Euren datuen arabera, emakumeek euskararen kale-erabileran aurrea hartua diete gizonen adin-talde guztietan adinekoetan salbu eta alderik handienak gazte zein helduengan ikusten dira, 6 eta 2,7 puntuko diferentziaz hurrenez hurren. Era berean, umeengan igarri da kale-erabilerarik altuena: lagindutako herrietako lau umetatik hiru euskaraz ibiltzen dira kalean (Soziolinguistika Klusterra, 2017, 46. or.). Umeek aurreko belaualdien sozializazio-praktika linguistikoei jarraituz gero, etorkizunean (emakumeen) gehiengo handi batek egingo du egunerokoan euskaraz. Larrabetzuk antzeko emaitzak ditu: emakumeen % 60,10ek eta gizonen % 49,50ek egiten du euskaraz kalean.

Halaber, datu horiei maila akademikoago batean gertatzen dena ere gehitzen zaie. Txorierrin emakume gehiago dago izena emanda euskaltegian, eta are gehiago C1 mailan (ikus 8. taula). Horrek ondorio argia dakar: Txorierriko emakumeak gizonak baino kontzienteago direla arauak hobetsitako erregioaz gaindiko [a] aldakiak dakartzan etekinez.

9. taula. Txorierriko euskaltegiatako ikasle berriak urteka, genero eta mailaren arabera (neuk egina, Txorierriko Mankomunitateko langileen laguntzari esker)

	Emak guztira	Giz guztira	Emak C1	Giz C1
2015-2016	162	103	35	15
2016-2017	149	87	43	7
2017-2018	169	83	50	14
2018-2019	161	87	40	26
2019-2020	160	89	59	28
Guztira	801	449	227	90
% guztira	% 64,08	% 35,92	% 71,61	% 28,39

Ezaguna da emakumeen hizkuntz praktikak aurrez aurreko hartu-emanetan gizonenetatik aldentzen direna. Mintzamolde femeninoa laguntzaileagoa izaten da eta entzuleei zuzenduta egoten da nagusiki (ikus Mulac et al., 2013; Palomares et al., 2016). Bestera esanda, hizkera desberdinak dituzten hiztunak harremanetan hasten direnean abian jartzen diren prozesuek bereizten dute emakumeen jarduna, solaskideen beharretara errazago egokitzen direlako (Seale, 2006, 352.-353. or.) eta gertutasuna erakustearen zein laguntza eskaintzearen inguruan hartu-emanak eraikitzen saiatzen direlako (Jones, 1980, 196. or.). Horrek guztiak ekar lezake aurrez aurreko hartu-emanetan «hiztunak bata bestearengana linguistikoki hurbiltzen dituen elkarreragina» (Labov, 1990, 207. or., nik itzulia) gertatzea. Eta gorago esan bezala, hizkuntz joera orokorrak BBaren atzerakada bultzatzen duenez gero, onar liteke EGak erregioaz gaindiko aldirantz mugitzen arinago hasiko lirartekeela.

5.2.2. Bihar-etzi

Etorkizuneko dialekto-ukipen egoerara hurbiltzeko, komeni da faktore biren gainean hausnartzea: etxebizitza eta eguneroko mugikortasuna. Esan beharra dago momentuz Lezamako etxebizitzaren prezioei buruzko daturik eskuragarri ez dagoela, baina orotara Bizkaian etxebizitzaren prezioa nabarmen hazi da 2001-2016 bitartean: etxebizitza libreak salmentan % 38,83, babes ofizialekoak salmentan % 119,58 eta errentapekoak % 45,33 egin du gora (EUSTAT, 2020a). Bitarte horretan lezamaren batezbesteko errenta 16.086 €-tik 23.871 €-ra hazi da; bizkaitarrena, oster, 12.321 €-tik 19.818 €-ra (EUSTAT, 2020b). Bestalde, Lezamako etxebizitza berrien hazkundea 2010-2019 bitartean (% 3,03) ez da nahikoa izan biztanleen etxebizitza-beharrei erantzuteko; hori dela-eta, beharbada, % 3,6 egin du behera biztanleriak aldi berean – Bizkaiko etxebizitza-kopurua, aldiz, % 29,19 hazi da azken hamarkadan (EUSTAT, 2020a; 2020b).

Ehuneko horiek adieraz lezakete lezamarrek ekonomikoki errazago egin diezaioke-tela aurre herriko etxebizitzaren eskaintzari kanpokoek baino; baina aitzitik, herriko eskaintza eskasa ez da gai erantzuteko lurralde osoan izan den etxebizitza-hazkunderari. Ez da harritzekoa, beraz, lezamarrek etxebizitza herritik kanpo erosi nahi edo behar izatea. Horrek eragin zuzena izan lezake dialekto-berdintzean: zenbat eta herritik gehiago urrundu, orduan eta aukera gehiago erregioaz gaindiko aldakietara egokitzeke (euskaraz eginez gero, jakina). Halaber, espero izatekoa da kanpora joandako lezamarrek beste lezamarrekin hartu-emanak izateari ez uztea eta, hortaz, herrira aldaki berdindu gehiago ekartzea. Balizko egoera horri gehitu behar zaio erregioaz gaindiko aldaki estandarrek gehiago erabiliko dituzten euskaldun berrien hazkundera. VI. Inkesta Soziolinguistikokoaren (Eusko Jaurlaritza, 2016) arabera, Bizkaiko euskaldunen artean % 15,9 izatetik % 46,7 izatera igaro dira euskaldun berriak 1991-2016 bitartean eta 16-24 eta 25-34 urtekoen artean erdia baino gehiago dira (% 68,9 eta % 58,4 hurrenez hurren).

Eguneroko mugikortasunari begira, Gaindegiak 2014an argitaratutako datuen arabera, Lezamako biztanleria aktiboaren % 28k egiten zuen lan herrian bertan 2001ean eta 2011n, berriz, % 16,4k bakarrik. 9. taulan ikusten denez, inguruko herri eta hirixka euskaldunetako lanpostu berriak Lezaman baino gehiago hazi dira eta horren ondorio izan liteke, batetik, gero eta lezamar gehiagok kanpora jotzea lan egiteko eta, bestetik, epe laburrean berdintzea bizkortzen duten eguneroko hartu-emanak eta egokitzenak ugaritzea. Are gehiago, 16 urtetik gorako lezamarren kasuan, % 14,6tik Ora jaisi dira Lezaman bertan ikasten dutenak (Gaindegia, 2014). Zentzuzkoa da, beraz, uste izatea datozen belaunaldiak gero eta ukipen-maila esanguratsuagoa izango dutela albo-hizkerekin eta estandarrekin. Horrenbestez, proposatuko nuke herriko aldakien erabilera, BBArena kasu, hizkuntzatik kanpo dauden faktore sozio-demografikoek gero eta gehiago baldintzatuko dutela etorkizunean.

10. taula. Lanpostuen bilakaera, herriak (EUSTAT, 2020b)

Urtea	Lezama	Larrabetzu	Zamudio	Mungia	Amorebieta -Etxano	Gernika -Lumo	Durango
1996	653	282	5.218	5.035	4.701	4.244	5.389
2001	675	420	10.209	6.119	5.571	4.883	6.298
2006	988	605	12.304	7.228	7.127	5.461	7.244
2011	866	702	12.346	7.763	8.951	5.072	7.485
2016	954	913	12.180	7.697	10.235	4.915	7.772
2019	973	1.177	14.330	7.563	11.345	5.287	8.423

5.3. Hizkuntz jarrerak berdintzearen neurgailu

Eredu estatistikoan atxikimendua ere aintzat hartuz gero, adierazgarritasun-maila esanguratsua atxikimenduak baino ez daukala erakusten dute datuek (ikus 8. taula). Horrek ez du gutxien adin-taldearen eta generoaren eragina –bakarka betiere–, baina azaleratzen du Lezamarrekiko eta bertako hizkerarekiko atxikimenduak eta jarrera baikorrek

berdintze-bidean dagoen herriko aldakiari eusten laguntzen dutela. Aldakien erabileraren eta jarreraren arteko korrelazio altuak ($R^2 = 0,818$) ere bermea ematen dio elkarrekikotasun horri. Lezamako BBAren aldakortasunaren erdigunean eragile subjektiboak egoteak azal lezake zergatik dagoen desbideratze-tasa altuena gazteengan (ikus 3. eta 7. taulak); izan ere, molde estandarrekin ukipen-mailarik esanguratsuen gazteek eurek eduki dutenez, ulergarria da herriko aldakien gainean jarritako preskripzioaz kontzienteago izatea eta, beraz, horiekiko jarrera heterogeneoak erakusten hastea hizkuntz jokaera heterogeneoekin batera (Ensunza, 2015, 219. or.). Noski, korrelazio altuak proposatzen dudan interpretazioaren fidagarritasuna bermatzen badu ere, ez da baztertu behar atxikimendu altua daukaten hiztun gazteek herriko aldakiaren erabilera-tasa altu mantentzea euskararen ahoskeraren estandarizazio amaitugabe eta berantiarretik ere etor litekeela.

Euskaltzaindiak «ahozko hizkera gutxieteko» (Milroy & Milroy, 1999, 55. or., nik itzulia) joera akademikoari jarraitu izan dio 1993an ahoskera arautzeari ekin arte. Hala ere, EBAZ argibideek «arrakasta mugatua», Oñederraren (2016, 134. or.) berbak itzuliz, baino ez dute izan. Ahoskera batua Haugenen (1966) estandarizazioaren faseetako bat (hain zuzen, onarpena) lortu ezinik egotea hainbat faktorek eragin dute, hala nola, Euskaltzaindiak EBAZ arauak berandu eta modu eskasean argitara eman izanak eta hiztun askok tokian tokiko mintzoa batuaren mehatxupearan arriskuan sentitu izanak (Martínez de Luna & Azurmendi, 2005, 87. or.; Oñederra, 2016, 134.-136. or.). Hedatu den ahoskera-molde prestigiotsuak hiztunaren etxeko hizkera eta ortografia-ahoskera bateratzen dituela ematen du (Ensunza, 2016, 87. or.; Urla, 2012, 94.-101. or.). Hori bat dator batutik barik herriko hizkeratik hartutako ezaugarriei ematen zaizkien atxikimendu- eta profesionaltasun-balioekin (ikus 2.2.3. atala) eta, aldi berean, balio lezake argudiatzeko zergatik lezamar gazte batzuek eusten dioten herriko [e] aldakiari, zenbaitetan helduek baino indartsuago ere.

Alabaina, gazteen artean BBA gutxien erabili duten lau informatzaileei erreparatuz, badirudi gazteen ia erdia endozentrikotasunetik deslotu eta balio exozentrikoei begira jartzen hasia dela, Andersenek (1988, 74.-75. or.) iradokitzen duen moduan. Horren adibide da, besteak beste, AEBetako ekialdeko Lumbee komunitatea (Schilling-Estes, 2000, 166. or.), zeina lekuko aldaki markatuen aurkako jarrerak erakusten hasi den erregioaz gaindiko aldakiak hobesten dituzten hizkuntz joeren eraginez. Gazte dani-markarrak ere hiriburuko hizkera eurenganatzean datzan prozesu subkontzientean bete-betean sartuta egon dira XX. mendeko amaieratik, Kristiansenen (2009, 187.-189. or.) esanetan. Kristiansenen datuek ez bezala, nire datuek aukera ematen dute aldaketa ideologikoak linguistikoari (ala alderantziz) jarraitzen dion argitzeko. Lezamaren kasuan atxikimendu balioak erlatiboki altu mantendu direnez (ikus 6. eta 7. taulak), badirudi aldaketa linguistikoa etorri dela ideologikoa baino lehenago. Hala ere, dialekto-berdintzea areagotzen dabilen honetan, BBArik gabeko euskara batuak oraindik erabateko onarpen soziala lortzeke edukitzeak aditzera eman lezake jokaera linguistikoek –ez, ordea, ideologikoek– utzi diotela lehenengo endozentriko izateari belaualdi gazteetan eta, hurrengoetan, jarrera-aldaketa ere gehituko zaiola. Horren indargarri dira 5.2. atalean aurkeztutako eragile, dinamika eta mugimendu sozialak, BBAren berdintzea eragotz zezaketen arrazoi subjektiboak, hizkuntzaz kanpokoak, guztiz indargabetzea ekar baitezakete berekin (Torgersen & Kerswill, 2004, 25. or.).

6. ONDORIOAK

Lezamako gizarte-egituraketak BBARI dagozkion hizkuntz joerekin daukan lotura ezagutzera emateko (Foulkes & Docherty, 2006, 411. or.), dialekto-berdintzearen gaineko literaturaz zein itxurazko denborazko azterketa batez baliatu naiz. Hasierako ikerketa-hipotesiarekin bat eginda eta inguruko joerei jarraiki (Aurrekoetxea, 2006; Aurrekoetxea et al., 2019; Ensunza, 2015; Lujanbio, 2016), ikerlanak emandako aurkikuntza nagusi bietako bat izan da BBAREN berdintzearen aldeko froga kuantitatiborik badagoela belaunaldi batetik bestera. Era berean, nabarmendu beharra dago generoak Lezamako aldakortasunean daukan rola. Estatistikoki adierazgarri ez suertatuagatik, EGak EHengandik urruntzen hasi dira erregioaz gaindiko balioa daukan [a] aldakiaren mesedetan. Horrenbestez, ezinbestekoa deritzot asimilazioa aplikatzen den testuinguru morfologiko guztiak aztertzeari eta hemen azaldutako joeren liderrak identifikatzeari datuei sozio-psikologikoki begiratzen dien ikuspegi baten barruan, hizkuntz aldagai bat nondik datorren eta norantz doan hobeto ezagutuko bada behintzat.

Bestalde, bigarren aurkikuntza nagusia izan da korrelazio altua dagoela herriarekiko eta herriko hizkerarekiko jarrera baikorren eta herriko aldakiak erabiltzearen artean. Hala ere, badirudi aldaera estandarra ezartzearekin batera informatzaile gazteenak jabetzen dabiltzala herriko aldakiak baztertzearen etekin sozio-ekonomikoez. Are gehiago, Lezamako euskararen sozializazioak gaur egun eta etorkizunera begira daukan egoerak iradokitzen du, atxikimenduak adinaren eta generoaren eragina ahuldu arren, berdintze-bidean hasi den BBA gainbehera etor litekeela epe laburrean, herriko nortasuna adierazteko baliabide modura indartu ezean. Izan ere, zenbait gaztek [e] aldakiari tinko eusten diote herriko hizkerarekiko jarrera baikorrek hala eraginda. Beraz, BBAREN geroa kategoria sozialek ez ezik eragile subjektiboek ere baldintzatuko dutelakoan, proposatuko nuke honen ondotik datozen lanek hizkuntz jarrerak analisiaren erdigunera ekartzea. Ikerketa honetan berariaz landu ez den beste alderdi bat «hiztuntasuna» (Jaffe, 2015, 22. or., nik itzulia) da; alabaina, belaunaldi gazteetan euskaldunberriak hartzen dabiltzan garrantzia dela-eta, etorkizuneko ikerlerroek euskaldunzaharrek zein euskaldunberriek mahai-gainera dakartzaten aldakortasunari eta identifikazioei erreparatu beharko diete lagin adierazgarria aztertzeko (ikus, besteak beste, Lantto, 2018; Rodríguez-Ordóñez, 2020).

7. ERREFERENTZIAK

- Al-Wer, E., Horesh, U., Alammari, D., Alaodini, H., Al-Essa, A., Al-Hawamdeh, A., Al-Qahtani, K. & Ab Hussain, A. (2020). Probing linguistic change in Arabic vernaculars: A sociohistorical perspective. *Language in Society*, 49, 1-22. <https://doi.org/10.1017/S0047404520000706>
- Andersen, H. (1988). Center and periphery: adoption, diffusion, and spread. In J. Fisiak (arg.), *Historical dialectology: Regional and social* (39.-83. or.). Berlin: Mouton de Gruyter.
- Amorrortu, E. (2001). Unibertsitate-ikasleen euskalki eta batuarekiko jarrerak. In J. Goikoetxea (arg.), *Euskalkia eta hezkuntza* (61.-80. or.). Bilbo: Mendebalde Euskal Kultura Alkartea.

- Amorrortu, E. (2003). Hizkuntza aldakortasuna eta identitatea. In I. Gaminde, J. Goikoetxea & I. Sarriugarte (arg.), *Ahozkotasuna aztergai* (157.-167. or.). Bilbo: Mendebalde Kultura Alkartea.
- Ariztimuño, B. (2010). Tolosako eta Ataungo hizkerak: Hizkuntz barietatea eta konbergentzia joerak. *Uztaro*, 72, 79-96. 10.26876/uztaro.72.2010.4
- Artzelus, A. (2019). Garaziko hizkuntza-aldakortasuna geografaren, adinaren eta generoaren arabera. *FLV*, 127, 153-188. <https://doi.org/10.35462/FLV127.5>
- Auer, P. (1998). Dialect levelling and standard varieties in Europe. *Folia Linguistica*, 32, 1-9. <https://doi.org/10.1515/flin.1998.32.1-2.1>
- Auer, P. & Hinskens, F. (1996). The convergence and divergence of dialects in Europe. New and not so new developments in an old area. *Sociolinguistica*, 10, 1-30. <https://doi.org/10.1515/9783110245158.1>
- Auer, P. & Hinskens, F. (2005). The role of interpersonal accommodation in a theory of language change. In P. Auer, F. Hinskens & P. Kerswill (arg.), *Dialect change: Convergence and divergence in European languages* (335.-357. or.). Cambridge: Cambridgeko Unibertsitatea.
- Aurrekoetxea, G. (2004). Estandar eta dialektoen arteko bateratze-joerak (ikuspuntu teorikotik begirada bat). *Uztaro*, 50, 45-57.
- Aurrekoetxea, G. (2006). Hizkuntza estandarren eta dialektoen arteko bateratze joerak. *ASJU*, 40(1-2), 133-159.
- Aurrekoetxea, G. (2010). Sociolinguistic and geolinguistic variation in the Basque language. *Slavia Centralis*, 3(1), 88-100.
- Aurrekoetxea, G., Gaminde, I., Ormaetxea, J. L. & Videgain, X. (2019). *Euskalkien sailkapen berria*. Bilbo: UPV/EHU.
- Bates, D., Maechler, M., Bolker, B. & Walker, S. (2015). Fitting linear mixed-effects models using lme4. *Journal of Statistical Software*, 67(1), 1-48. 10.18637/jss.v067.i01
- Bellmann, G. (1998). Between base dialect and standard language. *Folia Linguistica*, 32, 23-34. <https://doi.org/10.1515/flin.1998.32.1-2.23>
- Bidart, A. & Etxebarria, A. (2003). *Lezamako toponimia*. Bilbo: Labayru.
- Birdsong, D., Gertken, L. M. & Amengual, M. (2012). *Bilingual language profile: An easy-to-use instrument to assess bilingualism*. Texas: The Center for Open Educational Resources and Language Learning, Texasko Unibertsitatea Austinen.
- Bloomfield, L. (1933). *Language*. Chicago: Chicagoko Unibertsitatea.
- Boberg, C. (2004). Real and apparent time in language change: late adoption of changes in Montreal English. *American Speech*, 79(3), 250-269. <https://doi.org/10.1215/00031283-79-3-250>
- Borrego-Nieto, J. (1981). *Sociolingüística rural. Investigación en Villadepera de Sayago*. Salamanca: Salamancako Unibertsitatea.
- Camino, I. (2009). *Dialektologiatik euskalkietara tradizioan gaindi*. Donostia: Elkar.
- deCastro-Arrazola, V., Cavirani, E., Linke, K. & Torres-Tamarit, F. (2015). A typological study of vowel interactions in Basque. *Isogloss*, 1(2), 147-177. 10.5565/rev/isogloss.19
- Cenoz, J. (2001). Basque in Spain and France. In G. Extra & D. Gorter (arg.), *The other languages of Europe* (45.-57. or.). Clevedon: Multilingual Matters.

- Chambers, J. (1995). *Sociolinguistic theory*. Oxford: Blackwell.
- Cheshire, J. (2002). Sex and gender in variation research. In J. K. Chambers, P. Trudgill & N. Schilling-Estes (arg.), *The handbook of language variation and change* (423.-443. or.). Oxford: Blackwell.
- Cheshire, J., Gillett, A., Kerswill, P. & Williams, A. (1999). The role of adolescents in dialect levelling. *Ekonomia eta Gizartea Ikertzeko Biltzarrari bidalitako Azken Txostena*, 1999ko ekaina.
- Clarke, S. (1982). Sampling attitudes to dialect varieties in St. John's. In H. J. Paddock (arg.), *Languages in Newfoundland and Labrador* (2. arg.) (90.-105. or.). St. John's: Memorial University of Newfoundland.
- Clarke, S. (1991). Phonological variation and recent language change in St. John's English. In J. Cheshire (arg.), *English around the world: Sociolinguistic perspectives* (109.-122. or.). Cambridge: Cambridgeko Unibertsitatea.
- Cukor-Avila, P. & Bailey, G. (2013). Real time and apparent time. In J. Chambers & N. Schilling (arg.), *The handbook of language variation and change* (2. arg.) (239.-262. or.). Malden: Blackwell.
- Del Amo Castro, I. A. (2019). Lo que suena en Gaztea Irratia. Origen, evolución e influencia social de la emisora musical pública vasca. *Zer*, 24(47), 13-32.
- Denis, D., Hunt Gardner, M., Brook, M. & Tagliamonte, S. (2019). Peaks and arrowheads of vernacular reorganization. *Language Variation and Change*, 31, 43-67. 10.1017/S095439451900005X
- Dorleijn, M. & Nortier, J. (2013). Multiethnolects: Kebabnorsk, Perkerdansk, Verlan, Kanakensprache, Straattaal, etc. In P. Bakker & Y. Matras (arg.), *Contact languages: A comprehensive guide* (229.-272. or.). Berlin: Mouton de Gruyter.
- Douglass, W. A. (1976). Serving girls and shepherders: Emigration and continuity in a Spanish Basque village. In J. B. Aceves & W. A. Douglass (arg.), *The changing faces of rural Spain* (45.-62. or.). New York: John Wiley.
- Eckert, P. (1988). Adolescent social structure and the spread of linguistic change. *Language in Society*, 17, 183-207. <https://doi.org/10.1017/S0047404500012756>
- Eckert, P. (1989). *Jocks and burnouts: Social categories and identity in the High School*. New York: Teachers College Press.
- Eckert, P. (1997). Age as a sociolinguistic variable. In F. Coulmas (arg.), *The handbook of sociolinguistics* (151.-167. or.). Malden: Blackwell.
- Echeverria, B. (2003a). Language ideologies and practices in (en)gendering the Basque nation. *Language in Society*, 32, 383-413.
- Echeverria, B. (2003b). Schooling, language and ethnic identity in the Basque Autonomous Community. *Anthropology & Education Quarterly*, 34, 351-62. 10.1525/aeq.2003.34.4.351
- Echeverria, B. (2005). Language attitudes in San Sebastian: The Basque vernacular as challenge to Spanish language hegemony. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 26(3), 249-264. 10.1080/01434630508668407
- Egurtzegi, A. & San Martin, I. (d.g.). *Morfema mugetako hots aldaketak Zaldibarko euskarari: Azterketa akustikoa* [Argitaratzeko aurkeztutako eskuidatzia].
- Eguskiza, N. (2019). *Hizkuntza aldakortasun geo-linguistikoa Arratian* (doktoretesia). UPV/EHU, Vitoria-Gasteiz. <https://addi.ehu.es/handle/10810/33204> helbidetik berreskuratua.

- Eisikovits, E. (1988). Girl-talk/boy-talk: Sex differences in adolescent speech. In P. Collins & D. Blair (arg.), *Australian English* (35.-54. or.). St Lucia: Queenslandgo Unibertsitatea.
- Elordieta, G. & Romera, M. (2021). The influence of social factors on the prosody of Spanish in contact with Basque. *International Journal of Bilingualism*, 25(1), 286-317. <https://doi.org/10.1177/1367006920952867>
- Elordui, A. (2016). Elebakartasunetik heteroglosiara: Gaztea, bernakulizazioa gazte-komunikabideen diseinu sozioestilistikoan. *Uztaro*, 97, 31-52. 10.26876/uztaro.97.2016.3
- Ensunza, A. (2015) *Busturialdeko euskararen hizkuntza-aldakortasuna denboran eta espazioan* (doktore-tesia). UPV/EHU, Vitoria-Gasteiz. <https://addi.ehu.eus/handle/10810/16701> helbidetik berreskuratua.
- Ensunza, A. (2016). The linguistic variation of palatalization: The case of Gernika-Lumo. *Dialectologia*, 16, 71-91.
- Ensunza, A. (2019). The influence of standard Basque in Busturialdea: Demonstrative pronouns. *Dialectologia*, 22, 17-29.
- Erker, D. (2017a). The limits of named language varieties and the role of social salience in dialectal contact: The case of Spanish in the United States. *Language and Linguistic Compass*, 11(1), 1-20. <https://doi.org/10.1111/lnc3.12232>
- Erker, D. (2017b). Contact, co-variation and sociolinguistic salience: What Mister Rogers knows about language change. *University of Pennsylvania Working Papers*, 23(2), 68-77.
- Etxebarria, M. (2000). *Variación sociolingüística en una comunidad bilingüe*. Bilbo: UPV/EHU.
- Eusko Jaurlaritza. (2013). *V. Inkesta Soziolinguistikoa*. Vitoria-Gasteiz: Eusko Jaurlaritzaren Argitalpen Zerbitzu Nagusia.
- Eusko Jaurlaritza. (2016). *VI. Inkesta Soziolinguistikoa*. Vitoria-Gasteiz: Eusko Jaurlaritzaren Argitalpen Zerbitzu Nagusia.
- Euskaltzaindia. (2010). *Euskal Herri Hizkeren Atlasa* (EHHA). Bilbo: Euskaltzaindia.
- EUSTAT. (2020a). *Etxebizitzaren prezioa eta beharra*. https://eu.eustat.eus/estadisticas/tema_444/opt_0/tipo_1/temas.html helbidetik berreskuratua
- EUSTAT. (2020b). *Lezamako datu estatistikoak*. https://eu.eustat.eus/municipal/datos_estadisticos/lezama.html helbidetik berreskuratua
- Fernández-Ulloa, T. (1997). Lenguas en contacto: caracterización del castellano del País Vasco y actitudes hacia la lengua. In J. M. Oro Cabanas & J. Varela Zapata (arg.), *Actas del I 55 Congreso Internacional «Adquisición y aprendizaje de lenguas segundas y sus literaturas»* (199.-214. or.). Lugo: Santiago de Compostelako Unibertsitatea.
- Flemming, E. (1995). Phonetic detail in phonology: Evidence from assimilation and coarticulation. *Proceedings of the South Western Optimality Theory Workshop*, 5, 39-50.
- Fishman, J. (1991). *Reversing language shift: Theoretical and empirical foundations of assistance to threatened languages*. Clevedon: Multilingual Matters.
- Frazer, T. (1983). Sound change and social structure in a rural community. *Language in Society*, 12(3), 313-328.

- Foulkes, P. & Docherty, G. (2006). The social life of phonetics and phonology. *Journal of Phonetics*, 34, 409-438. <https://doi.org/10.1016/j.wocn.2005.08.002>
- Gaindegia. (2014). *Biztanleen mugikortasuna lurgune euskaldunean*. https://www.uema.eus/wp-content/uploads/2015/02/6.-EGUNEROKO_MUGIKORTASUNA.pdf helbidetik berreskuratua.
- Gaminde, I. (2006). *Lezama barbarik berba*. Bilbo: Erroteta.
- Gaminde, I. (2007). Bizkaieraren irudiaz. *Ikastorratza*, 1, 1-15.
- Gaminde, I. & Romero, A. (2011). Genero eta adina Bermeoko berbaldiaren fonemen eta hotsen frekuentzian. *FLV*, 113, 115-138.
- Gaminde, I., Olalde, A., Etxebarria, A., Eguskiza, N. & Gaminde, U. (2018). *Hizkuntza aldakortasuna Larrabetzun*. Larrabetzu: Larrabetzuko Udala.
- García Mouton, P. (2006). Mujer, dialecto y prestigio. In M. I. Sancho Rodríguez, L. Ruiz Solves & F. Gutiérrez García (arg.), *Estudios sobre lengua, literatura y mujer* (223.-234. or.). Jaen: Jaengo Unibertsitatea.
- Gardner, N. (2000). *Basque in Education in the Basque Autonomous Community*. Vitoria-Gasteiz: Eusko Jaurlaritzaren Argitalpen Zerbitzu Nagusia.
- Garrett, P., Coupland, N. & Williams, A. (2003). *Investigating language attitudes: Social meanings of dialect, ethnicity and performance*. Cardiff: Galesko Unibertsitatea.
- Garrett, P., Bishop, H. & Coupland, N. (2009). Diasporic ethnolinguistic subjectivities: Patagonia, North America, and Wales. *International Journal of the Sociology of Language*, 195, 173-199. <https://doi.org/10.1515/IJSL.2009.010>
- Haddican, B. (2003). Dialect contact in a Southern Basque town. *Language Variation and Change*, 15(1), 1-35. [10.1017/S0954394503151010](https://doi.org/10.1017/S0954394503151010)
- Haddican, B. (2007). Suburbanization and language change in Basque. *Language in Society*, 36(5), 677-706. [10.1017/S0047404507070923](https://doi.org/10.1017/S0047404507070923)
- Haugen, E. (1966). Dialect, language, nation. *American Anthropologist*, 68, 922-935.
- Hawkey, J. (2018). *Language attitudes and minority rights: The case of Catalan in France*. Cham: Palgrave Macmillan.
- Hawkey, J. (2020). Language attitudes as predictors of morphosyntactic variation: Evidence from Catalan speakers in southern France. *Journal of Sociolinguistics*, 24(1), 16-34. <https://doi.org/10.1111/josl.12375>
- Hernández-Campoy, J. M. (2003). Complementary approaches to the diffusion of standard features in a local community. In J. Cheshire, D. Britain & P. Trudgill (arg.), *Social dialectology: In honour of Peter Trudgill* (23.-38. or.). Amsterdam: John Benjamins.
- Holmes, J. (1993). Women's talk: The question of sociolinguistic universals. *Australian Journal of Communication*, 20, 125-149.
- Hualde, J. I. (1991). *Basque phonology*. London: Routledge.
- Hualde, J. I. & Gaminde, I. (1997). Vowel interaction in Basque: a nearly exhaustive catalogue. *ASJU*, 31(1), 211-245.
- Hualde, J. I. & Zuazo, K. (2007). The standardization of the Basque language. *Language Problems and Language Planning*, 31(2), 143-168. <https://doi.org/10.1075/lplp.31.2.04hua>
- Ibáñez, M., Ortega, A., Santana, A. & Zabala, M. (1994). *Casa, familia y trabajo en la historia de Bergara*. Bergara: Bergarako Udala.

- Jaffe, A. (2015). Defining the new speaker: theoretical perspectives and learner trajectories. *International Journal of the Sociology of Language*, 231, 21-44. 10.1016/j.langcom.2013.04.002.
- Jones, D. (1980). Gossip: Notes on women's oral culture. In C. Kramarae (arg.), *The voices and words of women and men* (193.-198. or.). London: Pergamon Press.
- Kerswill, P. (2002). Models of linguistic change and diffusion: new evidence from dialect levelling in British English. *Reading Working Papers in Linguistics*, 6, 167-216.
- Kerswill, P. (2003). Dialect levelling and geographical diffusion in British English. In J. Cheshire, D. Britain & P. Trudgill (arg.), *Social dialectology: In honour of Peter Trudgill* (223.-243. or.). Amsterdam: John Benjamins.
- Kerswill, P. & Williams, A. (2002). Dialect recognition and speech community focusing in new and old Towns in England: The effects of dialect levelling, demographic and social networks. In D. Preston (arg.), *Handbook of perceptual dialectology* (173.-204. or.). Amsterdam: John Benjamins.
- Kirkham, S. & Moore, E. (2013). Adolescence. In J. Chambers, N. Schilling-Estes & P. Trudgill (arg.), *The handbook of language variation and change* (277.-296. or.). Oxford: Blackwell.
- Kristiansen, T. (2009). The macro-level social meanings of late-modern Danish accents. *Acta Linguistica Hafniensia*, 41(1), 167-192. <https://doi.org/10.1080/03740460903364219>
- Labov, W. (1963). The social motivation of a sound change. *Word*, 19, 273-309.
- Labov, W. (1966). *The social stratification of English in New York City*. Washington: Centre for Applied Linguistics.
- Labov, W. (1990). The Intersection of sex and social class in the course of linguistic change. *Language Variation and Change*, 2, 205-254. <https://doi.org/10.1017/S0954394500000338>
- Labov, W. (2001). *Principles of linguistic change: Social factors*. Oxford: Blackwell.
- Ladegaard, H. J. (2000). Language attitudes and sociolinguistic behaviour: Exploring attitude behaviour relations in language. *Journal of Sociolinguistics*, 4(2), 214-233. <https://doi.org/10.1111/1467-9481.00112>
- Lantto, H. (2018). New Basques and code-switching: Purist tendencies, social pressures. In C. Smith-Christmas, N. Ó Murchadha, M. Hornsby, & M. Moriarty (arg.), *New speakers of minority languages: Linguistic ideologies and practices* (165.-187. or.). London: Palgrave Macmillan.
- Lujanbio, O. (2016). *Hizkuntza-aldakortasuna euskaran. Nafarroa ipar-mendebaldeko bi udalerritan egindako azterketa* (doktore-tesia). Vitoria-Gasteiz: UPV/EHU. <https://addi.ehu.eus/handle/10810/19581> helbidetik berreskuratua.
- Maclagan, M. A., Gordon, E. & Lewis, G. (1999). Women and sound change: Conservative and innovative behavior by the same speakers. *Language Variation and Change*, 11, 19-41. <https://doi.org/10.1017/S0954394599111025>
- Manterola, A. (1994). *La familia tradicional de Bizkaia*. Bilbo: BBK.
- Marshall, J. (2004). *Language change and sociolinguistics: Rethinking social networks*. Edinburgh: Palgrave.

- Martínez de Luna, I. & Azurmendi, M. J. (2005). Final reflections. Basque: From the present toward the future. *International Journal of the Sociology of Language*, 174, 85-105. <https://doi.org/10.1515/ijsl.2005.2005.174.85>
- Meyerhoff, M. (2018). *Introducing sociolinguistics* (3. arg.). New York: Routledge.
- Milroy, J. & Milroy, L. (1985). Linguistic change, social network and speaker innovation. *Journal of Linguistics*, 21, 339-384.
- Milroy, J., Milroy, L., Hartley, S. & Walshaw, D. (1994). Glottal stops and Tyneside glottalization: Competing patterns of variation and change in British English. *Language Variation and Change*, 6, 327-358. [10.1017/S095439450000171X](https://doi.org/10.1017/S095439450000171X)
- Milroy, J. & Milroy, L. (1999). *Authority in language: Investigating standard English* (3. arg.). London: Routledge.
- Milroy, L. (2002). Introduction: Mobility, contact and language change – Working with contemporary speech communities. *Journal of Sociolinguistics*, 6, 3-15. <https://doi.org/10.1111/1467-9481.00174>
- Milroy, L. & Gordon, M. (2003). *Sociolinguistics: Methods and interpretation*. Oxford: Wiley Blackwell.
- Mulac, A., Giles, H., Bradac, J. J. & Palomares, N. A. (2013). The gender-linked language effect: an empirical test of a general process model. *Language Sciences*, 38, 22-31. <https://doi.org/10.1016/j.langsci.2012.12.004>
- Muñoz, B. (2019). *Emakumeak eta lana Ordizian, 1880-1980: genero-ikuspegi bat*. Ordizia: Ordiziako Udala.
- Muxika-Loitzate, O. (2017). Sibilant merger in the variety of Basque spoken in Amorebieta-Etxano. *Languages*, 2, 25-44. <https://doi.org/10.3390/languages2040025>
- Nance, C. (2015). ‘New’ Scottish Gaelic speakers in Glasgow: A phonetic study of language revitalisation. *Language in Society*, 44(4), 553-579.
- Oñederra, M. L. (2016). Standardisation of Basque: From grammar (1968) to pronunciation (1998). *Sociolinguistica*, 30(1), 125-144.
- Oñederra, M. L. (2019, otsailaren 14). Ahoskera arautu eta i(ra)kats al daiteke? *Eta ahoskera zer?* jardunaldian aurkeztutako hitzaldia, Vitoria-Gasteiz. <https://www.youtube.com/watch?v=r0tccOmIRvo> helbidetik berreskuratua.
- Ormaetxea, J. L. (2008). Otxandioko hizkera: Adinaren araberako bariazioa. *FLV*, 40, 249-262.
- Ormaetxea, J. L. (2011). Apparent time variation in Basque: variation in Aramaio and Otxandio. *Dialectologia*, 6, 25-44.
- Oppenheim, B. (1982). An exercise in attitude measurement. In G. M. Breakwell, H. Foot & R. Gilmour (arg.), *Social psychology: A practical manual* (38.-56. or.). London: Macmillan.
- Palomares, N. A., Giles, H., Soliz, J. & Gallois, C. (2016). Intergroup accommodation, social categories, and identities. In H. Giles (arg.), *Communication accommodation theory: Negotiating personal relationships and social identities across contexts* (123.-151. or.). Cambridge: Cambridgeko Unibertsitatea.
- Paunonen, H. (1996). Language change in apparent time and in real time. In M. Thelander (arg.), *Samspel & variation: Språkliga studier tillägnade Bengt Nordberg på 60-årsdagen* (375.-386. or.). Uppsala: Uppsalako Unibertsitatea.

- Pérez-Izagirre, E. (2018). 'No, I don't like the Basque language.' Considering the role of cultural capital within boundary-work in Basque education. *Social Sciences*, 7(9), 1-20. <https://doi.org/10.3390/socsci7090150>
- Perez Landa, E. (2006). Bokal-elkarketak beratarren hizkeran. *Uztaro*, 57, 49-64.
- Pooley, T. (2012). Dialect levelling in Southern France. *Nottingham French Studies*, 46, 40-63.
- R Taldea (2021). *R: A language and environment for statistical computing*. R Foundation for Statistical Computing, Viena. <http://www.r-project.org> helbidetik berreskuratua.
- Regan, B. (2020). The split of a fricative merger due to dialect contact and societal changes: A sociophonetic study on Andalusian Spanish read-speech. *Language Variation and Change*, 32, 159-190. <https://doi.org/10.1017/S0954394520000113>
- Rodríguez-Ordóñez, I. (2020). New speakers of Basque: a Basque-Spanish contact approach. In L. Grenoble, P. Lane & U. Røyneland (arg.), *Linguistic Minorities in Europe Online*. Berlin, Boston: De Gruyter Mouton.
- Romero, S. (2009). Phonological markedness, regional identity, and sex in Mayan The fricativization of intervocalic /l/ in K'iche'. In J. Stanford & D. Preston (arg.), *Variation in indigenous minority languages* (281.-297. or.). Amsterdam: John Benjamins.
- Sankoff, G. (1980). *The social life of language*. Philadelphia: Pennsylvaniako Unibertsitatea.
- Schilling-Estes, N. (2000). Investigating intra-ethnic differentiation: /ay/ in Lumbee Native American English. *Language Variation and Change*, 12, 141-174. <https://doi.org/10.1017/S0954394500122021>
- Seale, C. (2006). Gender accommodation in online cancer support groups. *Health*, 10(3), 345-360. <https://doi.org/10.1177/1363459306064495>
- Sloetjes, H. & Wittenberg, P. (2019). *ELAN* (5.8 bertsioa) [Ordenagailu softwarea]. Nijmegen: Max Planck Institute for Psycholinguistics, The Language Archive. <https://archive.mpi.nl/tla/elan> helbidetik berreskuratua.
- Soziolinguistika Klusterra. (2017). *Hizkuntzen Erabileraren Kale-Neurketa, UEMAko udalerrriak eta Tolosaldea*. Sarean eskuragarri: <https://www.uema.eus/wp-content/uploads/2017/11/Kale-neurketa2017-TXOSTENA.pdf>
- Soziolinguistika Klusterra. (d.g.). *Euskararen datu soziolinguistikoaren biltegia*. Euskararen Datu-Basea. <http://www.soziolinguistika.eus/edb/index.php?erakus=aurkezpena> helbidetik berreskuratua.
- Tagliamonte, S. (2005). So who? Like how? Just what?: Discourse markers in the conversations of young Canadians. *Journal of Pragmatics*, 37(11), 1896-1915. 10.1016/j.pragma.2005.02.017
- Torgersen, E. & Kerswill, P. (2004) Internal and external motivation in phonetic change: Dialect levelling outcomes for an English vowel shift. *Journal of Sociolinguistics*, 8(1), 23-53. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9841.2004.00250.x>
- Troncoso-Ruiz, A. & Elordieta, G. (2017). Prosodic accommodation and salience: The nuclear contours of Andalusian Spanish speakers in Asturias. *Loquens*, 4(2), 1-15. 10.3989/loquens.2017.043.
- Trudgill, P. (1972). Sex, covert prestige and linguistic change in the urban British English of Norwich. *Language in Society*, 1(2), 179-195.

- Trudgill, P. (1986). *Dialects in contact*. Oxford: Blackwell.
- Unamuno, L. & Aurrekoetxea, G. (2013). Dialect levelling in the Basque Country. *Newcastle Working Papers in Linguistics*, 19(1), 152-167.
- Urla, J. (2012). *Reclaiming Basque: language, nation, and cultural activism*. Reno: Nevadako Unibertsitatea.
- Urla, J., Amorrortu, E., Ortega, A. & Goirigolzarri, J. (2017). Basque standardization and the new speaker: Political praxis and the shifting dynamics of authority and value. In P. Lane, J. Costa & H. De Korne (arg.), *Standardizing minority languages* (24.-46. or.). London: Routledge.
- Wagner, S. (2012). Age grading in sociolinguistic theory. *Language and Linguistics Compass*, 6(6), 371-382. <https://doi.org/10.1002/lnc3.343>
- Watt, D. (2000). Phonetic parallels between the close-mid vowels of Tyneside English: Are they internally or externally motivated?. *Language Variation and Change*, 12, 69-101. <https://doi.org/10.1017/S0954394500121040>
- Watt, D. (2002). 'I don't speak with a Geordie accent, I speak, like, the Northern accent': contact-induced levelling in the Tyneside vowel system. *Journal of Sociolinguistics*, 6, 44-63. <https://doi.org/10.1111/1467-9481.00176>
- Williams, A. & Kerswill, P. (1999). Dialect levelling: change and continuity in Milton Keynes. In P. Foulkes & G. Docherty (arg.), *Urban voices: accent studies in the British Isles* (141.-162. or.). London: Arnold.
- Woods, N. (1997). The formation and development of New Zealand English. *Journal of Sociolinguistics*, 1(1), 95-125. <https://doi.org/10.1111/1467-9481.00005>
- Woolard, K. A. (2016). *Singular and plural ideologies of linguistic authority in 21st century Catalonia*. Oxford: Oxfordeko Unibertsitatea.
- Yaeger-Dror, M. (1994). Phonetic evidence for sound change in Quebec French. In P. A. Keating (arg.), *Phonological structure and phonetic form: Papers in laboratory phonology III* (267.-292. or.). Cambridge: Cambridgeko Unibertsitatea.
- Yrizar, P. (1991a). *Morfología del verbo guipuzcoano*. Bilbo: Euskaltzaindia.
- Yrizar, P. (1991b). *Morfología del verbo vizcaíno*. Bilbo: Euskaltzaindia.
- Zelaieta, E. (2004). Bortzerrietako euskara, herriz herri (ez)berdintasunetan barrena. *FLV*, 96, 223-248.
- Zuazo, K. (1998). Euskalkiak, gaur. *FLV*, 78, 191-234.
- Zuazo, K. (2008). *Euskalkiak, euskararen dialektoak*. Donostia: Elkar.
- Zuazo, K. (2014). *Euskalkiak*. Donostia: Elkar.
- Zuazo, K. & Goiti, U. (2016). *Uribe Kosta, Txorierra eta Mungialdeko euskara*. Leioa: UPV/EHU.
- Zubillaga, H. & Gaminde, I. (2010). /t/ren palatalizazioa Lekeitioko euskararen. *Ikastorratza*, 3, 1-9.
- Zuloaga, E. (2017). Beheko bokalaren asimilazioaren historiarako: Mendebaldeko lekukotasunak. *FLV*, 123, 167-199. <https://doi.org/10.35462/flv123.6>
- Zuloaga, E. (2019). *Mendebaleko euskararen azterketa dialektologiko-diakronikorantz* (doktore-tesia). UPV/EHU, Vitoria-Gasteiz. <https://addi.ehu.es/handle/10810/49846> helbidetik eskuratua.

